**Tartu Ülikool**

**Tervishoiu instituut**

# ALKOHOLI MÕJU ELUKÄIGULE: TAPA SUPIKÖÖGI KLIENTIDE KVALITATIIVNE UURING

**Magistritöö rahvatervishoius**

**Koidula Saun**

**Juhendaja: Katrin Lang, PhD, epidemioloogia dotsent**

**Tartu Ülikool, tervishoiu instituut**

**Tartu 2009**

Magistritöö tehti Tartu Ülikooli tervishoiu instituudis.

Tartu Ülikooli rahvatervishoiu kraadinõukogu otsustas 15.05.2009 lubada väitekiri terviseteaduse magistrikraadi kaitsmisele.

Oponent: Marika Tammaru, PhD, teadur, Ida-Tallinna Keskhaigla

Kaitsmine: 09.06.2009

# Sisukord

**KOKKUVÕTE** ..... **4**

**SISSEJUHATUS** ..... **5**

**1. KIRJANDUSE ÜLEVAADE** ..... **6**

**1.1. ALKOHOLI TARBIMINE EESTIS** ..... **6**
1.1.1. Praegune olukord ..... 6
1.1.2. Muutused ajas ..... 6
1.1.3. Alkoholi tarvitajate iseloomulikud tunnused ja eelistused ..... 7
1.1.4. Alkoholi tarbimismustrid ja sagedused ..... 8
1.1.5. Alkoholi tarbimine lähiriikides ..... 8
1.1.6. Tagajärjed ühiskonnale ..... 9
**1.2. SURROGAAT- JA ILLEGAALSED ALKOHOLID** ..... **10**
1.2.1. Definitsioonid ..... 10
1.2.2. Tervisemõjud ..... 10
1.2.3. Tarvitamine Eestis ..... 10
**1.3. KODUTUS** ..... **11**
1.3.1. Kodutuse mõiste ja põhjused ..... 11
1.3.2. Kodutus Eestis ..... 12
1.3.3. MTÜ Jeeriko ..... 14

**2. EESMÄRK** ..... **16**

**3. METOODIKA** ..... **18**

**3.1. METOODIKA JA MEETODI VALIK** ..... **18**
3.1.1. Temaatiline analüüs ..... 19
**3.2. VALIM** ..... **20**
**3.3. INTERVJUU KÜSIMUSED** ..... **22**
**3.4. UURIMUSE KÄIK** ..... **23**
**3.5. ANALÜÜS** ..... **24**

**4. TULEMUSED** ..... **25**

**4.1. ALKOHOL SOTSIAALSETES SUHETES** ..... **25**
4.1.1. Perekond ..... 25
4.1.2. Sotsiaalne võrgustik ..... 27
**4.2. ALKOHOL ELUTEE SÜNDMUSTES** ..... **28**
4.2.1. Lapsepõlv ja kool ..... 28
4.2.2. Iseseisev elu ja tööpõli ..... 29
4.2.3. Migreerumine Eestisse ..... 30
4.2.4. Heitumise lugu ..... 30
**4.3. ALKOHOLI TARBIMISMUSTRITE JA TÄHENDUSE MUUTUS AJAS** ..... **32**
**4.4. MILLENI ON VIINUD ALKOHOLI TARBIMINE** ..... **33**

**5. ARUTELU** ..... **35**

**6. JÄRELDUSED** ..... **39**

**KASUTATUD KIRJANDUS** ..... **40**

**SUMMARY** ..... **42**

**TÄNUAVALDUS** ..... **43**

**CURRICULUM VITAE** ..... **44**

# Kokkuvõte

Käesoleva töö eesmärgiks oli kirjeldada ja interpreteerida alkoholiprobleemi teket ja kujunemist sotsiaalselt heitunute näitel, analüüsides alkoholi tähendust individuaalse elutee erinevates etappides ja lähisuhetes. Uuriti ka alkoholi tarbimise mustrite ja alkoholi tähenduse muutumist ajas ning alkoholi tarbimise tajutud tagajärgi.

Antud töös on alkohol ja selle tarbimine konstrueeritud sotsiaalse fenomenina, eeldades alkoholi sotsiaalsete tähenduste ja funktsioonide mitmetahulisust. Seega on uurimisprobleemile lähenetud kvalitatiivselt, kasutades andmekogumisel ja analüüsil temaatilise sisuanalüüsi meetodit.

Tulemustest selgus, et alkoholi tarvitamine mõjub eluteele selle erinevatel etappidel, erinedes tähendustelt ja tarbimismustritelt. Alkoholi tarbimise funktsioon sotsiaalselt alkoholi tarbimiselt alkoholi kuritarvitamisele on viinud uuritavad heitumiseni, millega kaasneb sageli elukoha, töö ja lähisuhete ning laiema sotsiaalse sidususe kaotus.

Alkoholi kuritarvitamine on halvendanud uuritavate tervislikku seisundit. Halvenenud tervise enesehinnang on uuritavate poolt teadvustatud, kuid tulenevalt sotsiaalse sidususe kaotusest ja alkoholi tarbimise mustrite muutusest ei ole võimalik pöörduda tagasi tavapärasesse ellu, lubades järeldada, et alkohol ja selle erinevad tarbimise harjumused on ajas progresseeruvad ning avalduvad negatiivse tulemina indiviidi elukäigule.

Uuringu tulemusel saadud kvalitatiivne teadmine alkoholi sotsiaalsest tähendusest ja funktsioonist võimaldab parendada heitunute rehabilitatsiooni protsessi ja mõtestada alkoholi sõltuvuse kui protsessi kujunemist.

# Sissejuhatus

Alkoholi ei saa käsitleda tavalise tarbekaubana, sest alkohoolsete jookide tarbimine ei ole inimesele eluliselt vajalik ning alkoholitarbimisega kaasnevat riski ei korva ükski positiivne tegur.

Alkoholi põhjustatud kahjud mõjutavad kogu ühiskonda, mitte vaid alkoholi tarbijaid. Alkoholi on toodetud ja tarbitud tuhandeid aastaid. Tavaliselt on see valmistatud kohalikult kättesaadavast erinevast toormest (1).

Alkohol ja selle tarbimine on kultuuri osa, samas on alkoholi tarvitamisega seotud mitmed tõsised probleemid kogu maailmas. Alkohoolseid jooke tarvitatakse enamikus Euroopa riikides. WHO andmetel on Euroopa regioonis kõrgeim alkoholi tarvitamine maailmas (2).

Alkoholi tarbimisel võib kahjulik mõju olla üksikisikute füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele tervisele, perekondadele ja kogukondadele kogu piirkonnas. Alkohol on üks peamisi tegureid, mis on seotud enneaegse surma ning välditavate haiguste koormusega kogu maailmas ning sellel on oluline mõju rahva tervisele (3).

Eesti kuulub alkoholi tarbimisharjumuste poolest riikide hulka, kus tarbimine kasvab pidevalt ja sellest tulenevad kahjud on väga suured. Eestis põhjustab alkoholi tarvitamine või liigtarvitamine samuti tõsiseid kahjusid rahvastiku tervises ja sotsiaalses heaolus. Alkoholi liigtarvitamisest tingitud majanduskahjud on uuringute andmetel mitmeid kordi suuremad kui alkoholi müügist saadav tulu. Eesti ühiskond ning majandus on peale taasiseseisvumist kiiresti arenenud, ning sellega seoses on kiiresti kasvanud ka alkoholi kättesaadavus. Uuringud on näidanud, et alkoholi müüvad kauplused asuvad linnades 15 minuti teekonna kaugusel (4). Seega on alkohol väga kergesti kättesaadav.

Arvestades kirjeldatud probleemi suurust, võeti ette käesolev uurimistöö. Alkoholi tarbimismustrite kohta detailsema informatsiooni saamiseks kogusin uurimistöö käigus informatsiooni üksikisiku tasandil, et kirjeldada ja interpreteerida alkoholiprobleemi teket ning kujunemist Eestis sotsiaalselt heitunute näitel. Analüüsides alkoholi tähendust individuaalse elutee erinevates etappides ja lähisuhetes. Uurimuse läbiviimiseks kasutati uudset metoodikat. Kasutasin kvalitatiivset uurimismeetodit, mis on rahvatervishoius suhteliselt uus meetod ja millega on kirjanduse andmetel alkoholi tarbimist seni vähe uuritud.

# 1. Kirjanduse ülevaade

## *1.1. Alkoholi tarbimine Eestis*

### 1.1.1. Praegune olukord

Alkoholiga seonduvad teemad on Eestis aktuaalsed, seda nii majanduslikust aspektist: tööstus, kaubandus ja laekuvad maksud kui sotsiaalsest aspektist: tarbimine ja kahjud (5).
Peamisteks Eestis toodetavateks alkohoolseteks jookideks on kanged alkohoolsed joogid, eelkõige viin ja õlu.

Imporditavast alkoholist on domineerivad kanged alkohoolsed joogid ning viinamarjavein, neid Eestis ei toodeta. Viimasel kolmel aastal on hüppeliselt kasvanud ka siidri ja segatud piiritusjookide import, seoses tarbimise suurenemisega. Õlle import pole märkimisväärselt suurenenud, tõenäoliselt tänu kohalike õlletootjate toodangule (2).

Eesti tootjate käes on suur osa alkoholi turust. Õllekäibest 2007. aastal 89% moodustas kodumaine õlu ja importõlu ainult 11% kaupluste käibest. Sellises vahekorras on püsinud viimased neli aastat kodumaise õlle ülekaal. Kaupluste käibest moodustas see 90% isegi 2000-ndate aastate alguses. Samasugused proportsioonid valitsevad ka kodumaise ja importviina osakaaludes kaupluste rahalises käibes (7).

2006. aastal müüdi Eestis (legaalset) alkoholi 14,2 liitrit elaniku kohta (100% alkoholina). Turistide poolt kaasa ostetu moodustas sellest 2,8 liitrit, mis on viimase kolme aasta jooksul olnud suhteliselt stabiilne. Eesti elanike alkohoolsete jookide tarbimine 2006. aastal oli 11,4 liitrit elaniku kohta" (7).

### 1.1.2. Muutused ajas

Alkoholi tootmine on viimase kümne aastaga Eestis tugevasti kasvanud. „Samuti on Eestis alkoholi tarbimine elaniku kohta aasta-aastalt suurenenud. Kõige enam on kasvanud õlle tarbimine. Kui õlut tarbiti 1996. aastal 2 liitrit elaniku kohta, siis 2006. aastal tarbiti õlut juba 4,8 liitrit elaniku kohta (100% alkoholina). Kui kanget alkohol tarbiti 1996. aastal 2,9 liitrit

elaniku kohta, siis 2006. aastal juba 4,7 liitrit. Lisaks eelpool toodule on kasvanud ka veini ning muude lahjade alkohoolsete jookide tarbimine, kuid võrreldes õlle ja kange alkoholiga tarbiti 2006. aastal neid oluliselt vähem" (7).

Alkoholi tarbimisel on elanikel erinevaid valikuid ning sellest tulenevalt on ka eelistused erinevad. Tarbijaharjumused on erinevad kajastudes jookide eelistustes, tarbimissageduses ja –koguses, tarbimiskohas (4). Nendest on lähemalt juttu järgmises alapeatükis.

### 1.1.3. Alkoholi tarvitajate iseloomulikud tunnused ja eelistused

Alkoholi tarbimisel on probleem suurem noorema elanikkonna seas (7).
Valgustades alkoholi tarbimise peamisi põhjusi, toovad elanikud sellised asjaolud nagu traditsioonid tähtpäevade tähistamisel, tarbimist seltskonna mõttes ning lõõgastuseks, samuti maitseelamuse saamiseks (8).

Alkoholi tarbimissagedused on erinevad ka sotsiaal-demograafiliste gruppide lõikes. Hariduse järgi on tarbijaid enim alg- ja põhiharidusega inimeste hulgas. Madalama sotsiaalmajandusliku seisundiga isikute puhul on vähem tõenäoline, et nad ei tarbi alkoholi üldse.

Viina tarbivad keskmisest sagedamini mehed. Viski, konjak jt kanged alkohoolsed joogid on samuti meeste seas populaarsemad. Nimetatud jookide tarbijate eripäraks on see, et nende tarbimine on enim levinud kõrgharidusega ning kõrgema sissetulekuga inimeste hulgas.

Veini tarbijateks on sagedamini naised ning kõrgema sissetulekuga inimesed, ka vein on populaarsem kõrgema haridustasemega inimeste seas. Õlut eelistavad juua mehed, ning siin on ülekaalus madalama haridusega mehed. Siidrit eelistavad tarbida nooremad elanikud, long drinke ning kokteile eelistavad samuti tarbida noored, naiste seas on antud joogid populaarsemad kui meeste hulgas (7).

Euroopas olenemata kultuurist tarbivad alkoholi rohkem mehed kui naised. See tundub olevat osa riskeerivast käitumisest, mida mehed harrastavad rohkem kui naised (1).

Võrreldes 2003. aastaga on koolinoorte alkoholi proovimise alustamise keskmine iga muutunud käesoleval ajal mõnevõrra nooremaks, olles nüüd 10-13 eluaastat (7).

Eriti murettekitav on noorte inimeste alkoholi tarbimine. Alkoholi tarbimine noorte seas on tõsine ja kasvav probleem. Enamus noortest ei joo ennast purju mitte kangest alkoholist vaid lahjadest alkohoolsetest jookidest (õlu, siider, long drink). Uuringute põhjal võib öelda, et noored ei pea neid jooke alkoholiks (7).

### 1.1.4. Alkoholi tarbimismustrid ja sagedused

Kui 266 miljonit täiskasvanut Euroopas tarbib alkoholi kuni 20g (naised) või 40g (mehed) päevas, siis üle 58 miljoni täiskasvanu (15%) sellest tarbib alkoholi rohkem; neist 20 miljonit (6%) joob üle 40g (naised) või 60g päevas (mehed). Sellisel juhul tuleb pöörata tähelepanu pigem alkoholi sõltuvusele. Samas 23 miljonit eurooplast aastas (5% meestest ja 1% naistest) on alkoholisõltlased (1).

Kuigi paljud naised loobuvad alkoholi tarbimisest raseduse ajal, siis märkimisväärne osa (25%-50%) jätkatavad alkoholi tarbimist ja mõned jätkavad alkoholi tarbimist tervisele kahjulikul tasemel.

Alkoholi tarbib 4/5 täiskasvanutest. Alkoholi tarvitamist Eestis iseloomustab eelkõige sagedane, suurte koguste tarvitamine. Rahvastiku tervisekäitumise uuringu andmetel tarvitas enese hinnangul viimase 12 kuu jooksul vähemalt kord nädalas alkoholi 60% meestest ja 24% naistest, kusjuures 26,2% meestest ja 4,2% naistest joob vähemalt korra nädalas üle kuue alkoholiannuse, mis on murettekitav näitaja (9).

Sagedamini tarbitakse lahjasid alkohoolseid jooke, kõige sagedamini juuakse veini ja õlut. 55% veini tarbijatest joovad veini paar korda kuus, õlut joob 17% alkoholi tarbijatest paaril korral nädalas, samas 7% iga päev. 6% alkoholi tarbijatest joob viina iga päev. Iga kümnes alkoholi tarbiv mees joob õlut iga päev (7).

### 1.1.5. Alkoholi tarbimine lähiriikides

Euroopas peaaegu 30% 15-aastastest joob regulaarselt, see erineb regiooniti. Noored on hakanud Euroopas jooma üha nooremas eas. Inglismaal, Walesis ja Hollandis üle 50% 15-aastastest joob iga nädal, Soomes, Lätis, Portugalis ja Prantsusmaal on see näitaja 17%. Enamuses riikides on see näitaja poiste seas suurem kui tüdrukute seas. Erandina on Soomes ja Norras sooline jaotus peaaegu võrdne. Taanis, Iirimaal, Suurbritannias, Eestis ja Soomes on enam kui 20 korda olnud purjus 26-36% õpilastest. Türgis on vastav näitaja 1% ja Prantsusmaal, Kreekas, Küprosel ja Portugalis 3% õpilastest (10).

### 1.1.6. Tagajärjed ühiskonnale

Alkoholi tarbimisega seondub hulk negatiivseid tagajärgi ühiskonnale. Suremus alkoholi tarvitamisega seotud haiguste tagajärjel ületab EL-i vanade liikmesriikide vastavad näitajad üle kahe korra. Avastatud kuritegudest moodustasid alkoholijoobes toime pandud kuriteod 2006. aastal 22%, seejuures avastatud liikluskuritegudest 91% pandi toime alkoholijoobes (7).

Haigestumine alkoholiga otseselt seotud haigustesse ja sellega seotud ravikulud tulenevad eelkõige kahest haigusest – alkoholi tarvitamisest tingitud psüühika- ja käitumishäiretest ja maksa alkoholitõvest. Alkoholiga seostatakse ka mitmesuguseid veresoonkonna- ja seedeelundkonnahaiguseid, pahaloomulisi kasvajaid ja välispõhjustest tingitud haigusseisundeid.

„Alkoholi tarbimisega seotud haigustesse sureb igal aastal 600-700 inimest, sealjuures üle 500 neist on mehed. Ligi kolmandiku surmadest põhjustab maksa alkoholitõbi, millele järgnevad alkoholimürgistus, alkoholist tingitud psüühika- ja käitumishäired ning alkohoolne kardiomüopaatia. Osaliselt alkoholiga seotud haiguste tagajärjel sureb igal aastal 9–10 tuhat inimest, üle poole neist on naised. Nende haiguste hulgas on esikohal südame isheemiatõbi ning peaajuveresoonte haigused” (7). Liiklusvigastused ja – surmad, uppumised, tapmised ja enesetapud toimuvad valdavalt seoses alkoholi tarbimisega.

Alkoholi tarvitamisest tingitud kahjud on kõige madalamad ühiskonnale, kus alkoholi tarvitatakse kuni kaks liitrit elaniku kohta aastas. Levinud eksperthinnangute kohaselt on alkoholitarvitamise talutavaks piiriks kuni 5 liitrit puhast alkoholi inimese kohta aastas, 5-10 liitri puhul tähendaks ühiskonnas mõningate probleemide teket, rohkem kui 10 liitri tarvitamisel arvatakse aga tekkivat põhjalikke muutusi rahva väärtushinnangutes, tervises, geenifondis ja kogu ühiskonnas ning kogu ühiskonna funktsioneerimises (11).

## *1.2. Surrogaat- ja illegaalsed alkoholid*

### 1.2.1. Definitsioonid

**Surrogaatalkohol** – mistahes alkoholi sisaldav vedelik, mis pole mõeldud seespidiseks tarvitamiseks (näit odekolonn, aknapesuvedelik, süütevedelik, juuksehooldusvedelik, antifriis, pesemisvahendeid ja apteegis müüdavad tinktuurid jms).
Kodus valmistatud alkoholile (salaviin, puskar) võib olla lisatud erinevaid aineid - surrogaati.
**Surrogaat** on aine, mis lisatakse alkoholile maitse, lõhna, värvuse jms muutmiseks, üldjuhul on surrogaat mürgine (12).

**Illegaalne alkohol** – mistahes mitteametlikult toodetud ja turustatav alkoholi sisaldav vedelik (näit. puskar)

### 1.2.2. Tervisemõjud

Teadlaste poolt on kindlaks tehtud, et neis toodetes on väga vähe mürgiseid aineid, kuid nad on tervisele ohtlikud lihtsalt ülisuure alkoholisisalduse tõttu (13).

Eestis läbiviidud uuringus koguti näidised nii surrogaat- kui illegaalsest alkoholist ja analüüsiti need keemiliste komponentide sisalduse suhtes. Mõningal määral sisaldasid nad pika ahelaga alkohole nagu näiteks isoamüülalkohol, mis on tervisele potentsiaalselt ohtlik (14). Eestis on esinenud ka juhuseid, kus süütevedeliku joomise tagajärjel on esinenud surmavaid metanoolimürgistusi.

### 1.2.3. Tarvitamine Eestis

Umbes 90% tarbijatest eelistab legaalset alkoholi. Kõige enam moodustab alkoholi tarbimisest illegaalne alkohol Kirde–Eestis (30%) ja vähem Põhja-Eestis (4%). Legaalset alkoholi eelistatakse peamiselt tervislikel põhjustel, salaalkoholil on halb kvaliteet ning selle

joomine on ohtlik. Peamiseks salaalkoholi liikideks on viin, piiritus ja kolmandal kohal puskar. Salaalkoholi peamiseks eelistamise põhjuseks on madal hind.
Põhiliseks surrogaatalkoholi tarvitamise põhjuseks toodi odavat hinda ja väga head kättesaadavust
(kaubandusvõrgust kättesaadav ilma piiranguteta).

Surrogaatalkoholi tarvitajad on põhiliselt alkoholismi tõttu töö, pere ja elamispinna kaotanud inimesed, kes elavad peamiselt varjupaikades, elatuvad sotsiaalabist, juhutöödest ja taara korjamisest. Tallinna linnas on surrogaatalkohol odekolonnide, suuloputus- ja süütevedelike näol kaubandusvõrgust ilma piiranguteta ja hästi kättesaadav nii turgudel, kioskites kui ka kauplustes (14).

Briti teadlased tegid kindlaks, et Venemaal on poolte tööealiste meeste surma põhjuseks liigjoomine ning eriti surrogaatalkoholi tarvitamine. Uuringuga tehti kindlaks, et ajavahemikul 2003-2005 Uurali linnas Iževskis surnud 1750 mehest enam kui 40 protsenti jõid alkoholi, mis pole ette nähtud seespidiseks kasutamiseks: salaviina, odekolonni ja juuksehooldusvedelikku, antifriisi, pesemisvahendeid ja apteegis müüdavaid tinktuure. Uuringu tulemusena selgus, et kõik need vahendid on kergesti kättesaadavad, odavad ning sisaldavad kuni 97 protsenti alkoholi (15).

## *1.3. Kodutus*

### 1.3.1. Kodutuse mõiste ja põhjused

Puudub ühtne üheselt mõistetav kodutuse definitsioon. Enamasti lähenetakse kodutuse mõistele kahest aspektist. Ühe lähenemise alusel on kodutud need, kellel puuduvad vahendid ja sidemed, mis on vajalikud endale elukoha tagamiseks. Teise lähenemise alusel viidates Rahvusvahelisele Sotsiaalteaduste Entsüklopeediale väidetakse, et kodutus tähendab mittekuuluvust, ühiskonnast eraldatuse seisundit, mida iseloomustab ühendavate lülide puudumine sidumaks isikut sotsiaalsete struktuuride võrgustikega.

ÜRO poolt sätestatud mõiste kirjeldab „absoluutne kodutus” seisundit, kus inimesed ei oma peavarju – magavad väljas, sõiduvahendites, mahajäetud majades või muudes kohtades, mis ei ole mõeldud inimestele elamiseks. „Suhteline kodutus” kirjeldab selliste inimeste seisundit, kellel on füüsiline peavari, kuid kelle vajadused ei vasta peamistele tervishoiu ja turvalisuse standarditele. See hõlmab puhta vee ja sanitaarseadmete kättesaadavust, isiku

julgeolekut, turvalist keskkonda, kaitset loodusjõudude eest ning paiknemist asukohas, mis võimaldaks ligipääsu töö- ja õppimisvõimalustele ning tervishoiule.

Kodututel inimestel on suurem risk surra enneaegselt ja kannatada väga paljusid terviseprobleeme. Alkoholi tarvitamisest tingitud tervisehäired on laialt levinud. Kodutuse mõjutab märkimisväärselt haiguskoormust (16).

Eestis lähtutakse üldiselt definitsioonist, mille järgi kodutu on inimene, kellel pole isiklikku või üürieluaset või alalist majutuskohta ning kes on suunatud ajutisele alternatiiveluasemele või ööbib väljas. Kodutuse peamisteks põhjusteks on töötus, pikaaegne majanduslik kitsikus ning pere- ja ühiskondlike sidemete puudumine. Kaasa aitavateks faktoriteks on sageli vähene haridus või tööoskused, võlgade tekkimisest tingitud väljatõstmine või eluruumi ebaõnnestunud müümine, mille tagajärjena jääb inimene elukohata. Kodutuse põhjuseks võivad ka olla kinnipidamisasutusest vabanemine, vaimne puue või psüühikahäire ning alkoholi- ja narkosõltuvus. Kodu kaotus mõjub inimese väärikusele ning tulevikuperspektiividele. Olukorrast on raske iseseisvalt välja rabeleda, sest sageli puudub vajalik sissetulek ning sotsiaalsed oskused neis tingimustes oma saatust muuta.

Sotsiaalne tõrjutus on sotsiaalse sidususe kaotsiminek ning väljendub ühiskonnaliikmete võimetuses pakutavaid võimalusi kasutada ja ühiskonna uuenemisega kaasas käia. Selle tagajärg on ühiskondliku osaluse järsk vähenemine, jõuetus- ja pettumustunde süvenemine ning ühiskonnaelust eemaldumine.

Eesti sotsiaalkaitse süsteem aga ei jõua kõigi abivajajateni, et ennetada kodutuks jäämist ning kodutud on sõltuvuses süsteemist, mis on mõeldud vaid hädaolukordade leevendamiseks. Rehabilitatsioonisüsteem tagasi normaalsesse ellu pöördumiseks alles vajab väljaarendamist.

### 1.3.2. Kodutus Eestis

Eestis puudub kodutuse ametlik määratlus. E.Kõiv (17) leiab, et lääneriikidega võrreldes tundub kodututе osakaal rahvastikust meil suur. Hinnanguliselt on see nii Tartus kui kogu Eestis 0,3 protsenti. Täielikult likvideerida, möönab Kõiv, seda niikuinii ei saa.

Kuigi paljudel koduta inimestel on alkoholisõltuvus ning suuremal või vähemal määral kriminaalne minevik, ei tähenda see, et neil ei tohiks olla võimalust uuesti alustada. Väga levinud on arusaam, et suurem osa koduta inimestest on rehabiliteerimatud. Kuni viimase ajani on puudunud koduta inimesi rehabiliteeriv süsteem. Praegu oleme olukorras, kus kodutus on valdavalt pikaajaline ning inimesed on seetõttu langenud väga sügavale vaimsesse

kriisi, arenenud on krooniline alkoholism, millega võidelda on väga raske ja vahel tundub, et võimatu.

Kodutute sooline koosseis (3/4-4/5 mehed) sarnaneb muu maailmaga. Tegu on üksikute, perekonnata või perekonna ja lähedased kaotanud inimestega. Esindatud on kõik tööealiste vanuserühmad (18-65), kõige rohkem on elamispinnata naisi vanuses 40-50 ja mehi vanuses 50-60.

On tähelepanuväärne, et keeleliselt jagunevad kodutud umbes samas vahekorras, nagu konkreetse linna elanikkond tervikuna (Tartus eesti ja venekeelseid 70:30%, Tallinnas 50:50%, Kohtla-Järvel 10:90 %). Kõigi linnade, v.a. Tallinna spetsialistide hinnangul on 90% kodututest kohalikud, ülejäänud kümnendik pärineb naabervaldadest. Vaid Tallinnas on 1/3 käsitletavast grupist sisserändajad, peamiselt Harjumaalt ja Ida-Virumaalt. 2/3 varjupaikade klientuurist on pikaajaliselt (üle 6 kuu) elukohata. On selge, et pikaajaliste kodutute probleemid ei lahene iseenesest, vajatakse kõrvalist abi (18).

Andmed kodutuse kohta on Sotsiaalministeeriumil ainult kodutute öömajade külastuste alusel. Viimased andmed pärineva aastast 2006. Tegelikku kodutute arvu ei ole võimalik teada, sest kõik kodutud ei külasta kodutute öömaju. Regulaarselt Eestis on statistilised andmed kodutute öömaja teenust kasutanute kohta kättesaadavad alates 2003.

2006. aastal kasutas kodutute öömaja teenust 1 535 inimest. Nendest 1 250 (81,4%) olid kodutud. Asutusse pöördunutest moodustasid valdava osa mehed – 1 294 inimest ehk 84,3% teenuse kasutajatest. Naisi viibis 2006. aasta jooksul kodutute öömajades 241 (15,7%). Vanuselises lõikes oli teenuse kasutajatest kõige rohkem 25-49 aastaseid (49,2%) ja 50–64. aastaseid (37,7%) inimesi. Soo ja vanuse lõikes on mehi kõigis vanuserühmades naistest mitmeid kordi rohkem. Sotsiaalministeeriumi andmetel oli kodutute (kodutute öömajade külastajate arv) kõige suurem 2004 aastal, edaspidi on see arv pidevalt vähenenud aastani 2006 (19).

Viimased 2007 aasta andmed näitavad, et kodutute öömaja külastajaid oli 1458, neist kodutuid 1346, nendest mehi 1122 ja naisi 224. Vanuseliselt jaotusid kodutud vastavalt 25-49 aastaseid 720, neist mehi 633 ja naisi 87 ning 50-64 aastaste seas oli kodutuid 483, nendest mehi 379 ja naisi 104 (20).

Praeguse seisuga arvestades, majandussurutist võib kodutute arvus olla kardinaalseid muutusi, kuid puuduvad arvulised andmed.

### 1.3.3. MTÜ Jeeriko

Antud uurimistöös on intervjueeritud MTÜ Jeeriko kliente, ning seetõttu toon siin ülevaate selle mittetulundusühingu tegevusest. MTÜ Jeeriko tegutseb 1996. aastast. Oma tööd alustasid nad supiköögina, millest on praeguseks hetkeks välja kujunenud kompleksseid teenuseid pakkuv sotsiaalkeskus (21). Vastavalt MTÜ Jeeriko põhikirjale on nende eesmärkideks:

- heategevuse edendamine avalikes huvides elanike vajadustest ja huvidest lähtudes, arvestades piirkonna huve
- kogukonna turvalisusele kaasaaitamine organisatsioonide, institutsioonide ja sotsiaalsete gruppide omavahelise koostöö kaudu
- sotsiaalhoolekande ja tervisedenduse, ühistegevuse ja eneseabivormide propageerimine sotsiaalse ja töötuse probleemi lahendamiseks või ennetamiseks kohalikul tasandil
- läbi viia erinevaid koolitusi töötutele ja teistele toimetuleku raskustega inimestele (22)

Ühenduse asukoht on Tapa linn Valve tänav 30. Klientidel on võimalus käia dušši all, pesta ja triikida pesu, saada sooja lõunat talvel ka hommikusööki. Puhkepäevadel ja riiklikel pühadel saavad supiköögi kliendid kaasa toidupaki. Kohapeal on võimalus lugeda ajakirju, ajalehti ja raamatuid, lahendada ristsõnu, mängida lauamänge ja huvilistel laduda puzzlet. Kohapeal on arvutiklass, kus jagatakse arvuti algõpet ja saab kasutada internetti .

Vastavalt vajadusele on võimalik saada humanitaarabina riideid, jalanõusid, voodipesu, toidunõusid, mööblit, tekke-patju. Ühingu ruumides on võimalus tegeleda käsitööga: maalimine, tikkimine, voolimine, nikerdamine, pärlitest valmistada ehteid, puidule söövitada. Võimalus on osa võtta erialaspetsialistide loengutest ja kohtuda huvitavate inimestega (luuletajad, poliitikud ka vallaametnikud).

Pikaajalistel töötutel on võimalus kohtuda tööandjatega. Samuti on võimalus kasutada psühholoogi abi, saada abielunõustamist, võlanõustamist. Pakutakse ka individuaalset nõustamist ja kriisinõustamist ning vajadusel saada tugiisiku abi. Ühingu ruumides pakutakse ka tööharjutusteenust. Pakutakse tuge ja abi raskustesse sattunud peredele. Ühingus viiakse läbi sotsiaalselt toimetulematute resotsialiseerimist (hügieen, suhtlemine, toimetulek, jne.)

Lisaks eelpool loetletule pakutakse kriminaalhooldusalustel ja ennetähtaegselt kinnipidamisasutusest vabanenutele ÜKT teenust. Antud ruumides on ka lähisuhtevägivalla all kannatavate naiste varjupaik (23).

MTÜ Jeeriko Supiköögi sihtgrupiks on tapa valla pikaajalised töötud, kes ei osale pikaajalistele töötutele suunatud rehabilitatsiooni tegevuses. Või ei ole järjepidevalt täitnud rehabilitatsioonitegevuses osaledes ettenähtud kohustusi, mille tõttu on jäetud temale toimetulekutoetus määramata. Samuti tööharjutusel osalevad Tapa valla pikaajalised töötud ning sama valla toimetuleku raskustega elanikud.

Teenuse eesmärkideks on :

- pakkuda lõunat igal tööpäeval ühingu ruumides
- pakkuda külmade ilmadega teed ning võileibu igal päeval hommikul ja õhtul
- jagada toidupakke valla elanikele vastavalt tekkinud vajadusele

Supiköögi teenust saab kasutada isik, kelle on kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöötaja suunanud supiköögi teenusele (24). Teenuse kasutajaid on suve ja talve perioodil erinev arv. Külmade saabumisel teenuse kasutajate hulk suureneb ja moodustab talvel 20-25 inimest . Suvel on teenuse tarbijaid vähem.

Toimib ka töötute päevakeskuse teenus. Antud teenuse sihtgrupiks on Tapa valla töötud ja sotsiaalmajade elanikud. Teenuse eesmärgiks on töötule ja sotsiaalmaja elanikele tööharjumuse taastamine või esmase tööharjumuse tekitamise kaudu nende isikute vastutuse tõstmine enda ja oma perekonnaliikmete toimetuleku eest. Toetada nende võimalikult iseseisva igapäevaeluga toimetulekut ning ühiskonnaelus täisväärtuslikku osalemist.

Teenuse sisu:

- igapäevaelus toimetuleku õpetamine – õpetatakse toiduvalmistamist, majapidamistöid, keele- ja arvutioskust, dokumentide vormistamist, osalemist tööjõuturul. Samuti enese eest hoolitsemist ja suhtlemist kaaskodanikega. Toimetuleku eesmärgiks on aidata inimesel leida, arendada ja hoida vajalikke ressursse, mis aitaksid tal parimal võimalikul viisil toime tulla igapäevaeluga.
- Nõustamisteenus - nõustamise eesmärgiks on välja selgitada, mis takistab töötul tööturule naasmist ning leida töötule kõige vastuvõetavamad lahendused töökoha leidmiseks ja aidata teda selles.
- Pesemisteenus – dušši kasutamise võimalus. Kui kodus puudub pesemisvõimalus, siis on selleks päevakeskuse vajalikud tingimused. Samuti saab kasutada pesupesemise võimalust ning pesu triikida
- Vabaaja veetmise võimalus – päevakeskuses saab lugeda ajalehti, ajakirju ja raamatuid, vaadata telerit või kuulata raadiot. Arvutiklassis on võimalus kasutada arvutit.
- Huvitegevus päevakeskuses – päevakeskuse tegutsevad erinevad huviala ringid: käsitööring, loengud, ühisüritused ja kontserdid jne (25).

# 2. EESMÄRK

Alkoholi tarvitamisest ja liigtarvitamisest tulenevad tõsised rahvastiku tervise kaod ja sotsiaalsed kahjud.

Empiirilised uuringud on näidanud, et alkoholi tarbimisel on kahjulik mõju üksikisikute füüsilisele, vaimsele ja sotsiaalsele tervisele, perekondadele ja kogukondadele kogu piirkonnas. Alkoholiga seonduvad riskid ei jaotu ühtlaselt, tarbimismustrid on erinevad erinevate sotsiaalmajanduslike gruppide lõikes, ning seejuures on empiirilised uuringud leidnud, et alkoholi liigtarbimine on oluline sotsiaalse heitumusega kaasuv tegur. Sotsiaalses ja majanduslikus isolatsioonis võimenduvad alkoholi tarbimise negatiivsed nähud, suurendades seega sotsiaalset tõrjutust.

Käesolevas töös on keskendutud eelkõige alkoholi sotsiaalsele mõjule, konstrueerides alkoholi tarbimist kui sotsiaalset fenomeni ( hälbiv käitumine kui sotsiaalne nähtus). Nii võib sotsiaalselt heitunute alkoholi liigtarbimises näha ühelt poolt individuaalsete ja teiselt poolt strukturaalsete põhjuste mõju.

Käesoleva uuringu eesmärkideks on kirjeldada ja interpreteerida nii individuaalsete kui strukturaalsete tegurite mõju sotsiaalselt heitunute alkoholi probleemi kujunemisele, analüüsides alkoholi tähendust heitunute lähisuhetele, ning uurides alkoholi mõju individuaalse elutee kujunemisele tuues välja erinevad alkoholi tarbimisega seonduvad riskid.

Lähtuvalt uurimisprobleemist püstitasin järgmised uurimisküsimused:

- Millist rolli on mänginud alkohol intervjueeritavate sotsiaalsetes suhetes
- Kuidas kirjeldavad intervjueeritavad alkoholi mõju oma eluteele
- Milliseid tagajärgi on toonud alkoholi liigtarbimine intervjueeritavatele
- Kuidas on muutunud alkoholi tarbimise sotsiaalne kontekst
- Milliseid tajutud seoseid näevad intervjueeritavad oma elusündmuste ja alkoholiharjumuse väljakujunemise vahel

Oodatavad tulemused aitaksid mõtestada alkoholi rolli ja selle võimalikku muutumist sotsiaalsetes rollides ja elutee sündmustes. Kirjeldades heitumisprotsessi ja analüüsides alkoholi tarbimise muutuvat konteksti püüab käeolev töö leida seoseid elusündmuste ja alkoholi harjumuse väljakujunemise vahel.

Uuringu tulemusel saadav kvalitatiivne teadmine alkoholi sotsiaalsest tähendusest ja funktsioonist, mis võimaldaks parendada heitunute rehabilitatsiooni protsessi ja mõtestada alkoholi sõltuvuse kui protsessi kujunemist.

# 3. METOODIKA

## *3.1. Metoodika ja meetodi valik*

Uurimisprobleemi püstituselt lähtuvalt on käesoleva töö eesmärgiks saada ülevaade alkoholi mõjust respondentide eluteele ja mõtestada alkoholi erinevaid sotsiaalseid rolle ja kontekste. Kvalitatiivne lähenemine on selleks kõige sobivam, kuna kvalitatiivse uuringu metodoloogiaga saadavad andmed on hinnangulised, tähendusi kandvad, subjektiivseid tõlgendusi pakkuvad ja kirjeldusi esitavad. Me ei otsi niivõrd uut informatsiooni, kui uut arusaamist.

Kvalitatiivse meetodi eripäraks võrreldes kvantitatiivse meetodiga on näiteks suurem avastuslik aspekt. Kvantitatiivseid meetodeid on küll õige kasutada üldise statistika tegemisel ning selle kaudu ülevaatliku nägemuse loomisel, kuid probleemi tõeline olemus ja taust avalduvad teatud probleemide puhul paremini kvalitatiivset metoodikat kasutades. Kvalitatiivne metoodika on seotud teoreetiliste lähtekohtadega ehk arusaamisega, et hälbivus kui nähtus ja hälbivalt käituv inimene on sotsiaalne fenomen. Kvalitatiivne metoodika võimaldab koguda inimestelt informatsiooni ja uurida, kuidas nemad sellest aru saavad ja mõistavad. Kvalitatiivset metoodikat kasutatakse enamasti niinimetatud „tundlike“ teemade puhul nagu tervishoid, haridus, seksuaalsus, sotsiaalsed hälbed.

Antud uurimuse läbiviimiseks kasutati kvalitatiivset metoodikat. Uurimuse tüübiks on etnograafiline uurimus, mille eesmärgiks on mõista inimese tegevust ja sellega seotud sotsiaalseid tähendusi konkreetses keskkonnas (26). Seda uuringutüüpi valima ajendas mind asjaolu, et etnograafiline uuring näitab, milline on kogemuste või sündmuste tähendus kõnealuse inimese või kõnealuste inimeste jaoks (26). Mulle oli tähtis elusündmuste tähendus uuritavate jaoks.

Uurimisvahendina kasutasin poolstruktureeritud temaatilist intervjuud. Sellise meetodi kasuks otsustasin, kuna uuritav valdkond eeldab raskesti mõõdetavate tunnete ja hoiakute hindamist ning alkoholi mõju eluteele ei ole eriti uuritud ja seetõttu on eelteadmiste saamine raskendatud. Samuti ei ole sihtgrupp ankeetküsitluses või mõnes muus alternatiivses andmekogumis viisis motiveeritud osalema. Intervjuu on antud teema puhul väga oluline uurimismeetod ka seetõttu, et tegemist on delikaatse teemaga.

Kvalitatiivse poolstruktureeritud temaatiline intervjuu puhul on vastavalt Mayringi (27) käsitlusele tegemist intervjuu liigiga, kus „respondendil on võimalus igale küsimusele

vabalt vastata, nii tekib avatud vestlus. Kuid keskendutakse siiski kindlale teemale, mille intervjueerija alguses sisse juhatab ja mille juurde ta kogu intervjuu vältel ikka ja jälle tagasi pöördub. Intervjueerija on uuritava küsimusega juba varem tegelenud ning koondanud teda huvitavad aspektid intervjuu kavasse, mille alusel intervjuud ka läbi viiakse.“ (27)

Kvalitatiivse uurimismetoodika kasutamine antud uurimisvaldkonna puhul on mitmeti põhjendatav. Üheks eelistest on asjaolu, et uurimuse läbiviija on intervjuu käigus ilmnevale uuele teadmisele avatud, kuna tegemist ei ole rangemalt piiritletud ankeetküsitlusega. Kvalitatiivse intervjuu läbiviimine, transkribeerimine ja muud vajalikud toimingud muudavad kogu protsessi küll väga aeganõudvaks, kuid siiski väga oluliseks, kuna võivad avalduda probleemi mitmed tahud, mis näiteks ankeetküsitluse korral ei oleks selgunud.

Kuigi meenutustel põhinev info võib olla oma olemuselt äärmiselt subjektiivne (detailid ununenud, hilisemate kogemuste saamisel muutunud hinnang jm), on alkoholi mõju uurimisel eluteel isegi eeliseks. Sellisel moel on uurijal võimalik kokku puutuda, ning seoses sellega oma uurimust täiendada uute, vestluse käigus ilmnevate aspektidega. Esile kerkivad just respondendile omased ja olulised nüansid, tema nägemus probleemist ja selle tõlgendus ning isiklik kogemus.

### 3.1.1. Temaatiline analüüs

Antud uurimistöö analüüsimisel kasutan temaatilist analüüsi. Temaatiline analüüs on induktiivne analüüsi meetod, see tähendab, et kategooriaid millesse teemad liigitatakse, ei määrata eelnevalt enne andmete kodeerimist. Neid kategooriaid mõjutavad andmed. See uurimisvorm viib uurija teemade juurde, mis on varjatud andmestikku. Teemade esmane määramine ehk avatud kodeerimine on avastuslik, andmeid otsiv (28). Glazer kirjeldab avatud kodeerimist kui viisi, kuidas genereerida kategooriate ja nende omaduste olulist kompleksi (29). Avatud kodeerimine sisaldab tihti eksperimenteerimist (28).

Kodeerimine on andmete laialijagamise ja uuesti kokku kogumise protsess. Andmed jaotatakse laiali, kui nad on lagunenud ridadeks, lõikudeks või osadeks. Need fragmendid korraldatakse uuesti kodeerimise teel, et luua uut arusaama, mis uurib samasusi ja erinevusi paljude erinevate juhtumite kaudu. See viib uutele ideedele, uutele arusaamadele või nähakse uues valguses intervjuus osalenute tõlgendusi. Hoolikas kodeerimine laseb uurijal liikuda olemasolevale teooria taga, et „kuulda“ uusi tõlgendusi ja arusaamu andmetes (28). Uurija eesmärk on ehitada üles süstemaatiline selgitus (aruanne) sellest, mida ta uuris (28).

## *3.2. Valim*

Valim koosneb 8 intervjueeritavast, kes on seotud uuritava probleemiga. Valimiks jäi kaheksa intervjueeritavat, sest peale kuuendat intervjuud uut informatsiooni ei lisandunud. Teooriast lähtuvalt näitab informatsiooni küllastumine, et uuritavaid on piisavalt. Järgnevalt esitan respondentide kokkuvõtliku kirjelduse tabelina. Tabelis esitan intervjueeritavate pseudonüümid, mida kasutan analüüsiosas intervjuu väljavõtete juures.

Tabel 1. Intervjueeritavate iseloomulikud tunnused.

| **pseudonüüm** | **sugu** | **vanus** | **sünnimaa** | **haridus** | **töötu olnud** |
|---|---|---|---|---|---|
| Eduard | mees | 43 | Venemaa | 11 kassi ja ametikool | 7 aastat |
| Olga | naine | 42 | Eesti | 8 klassi ja ametikool | 14 aastat |
| Jevgeni | mees | 46 | Valgevene | 8 klassi ja ametikool | 2 aastat |
| Anna | naine | 49 | Ukraina | 11 klassi | ei ole teada |
| Raissa | naine | 54 | Eesti | 8 klassi | 10 aastat |
| Valeri | mees | 56 | Venemaa | 11 kassi ja ametikool | 14 aastat |
| Ülle | naine | 51 | Eesti | 8 klassi | ei ole teada |
| Nadja | naine | 45 | Venemaa | 8 klassi ja ametikool | 14 aastat |

Järgnevalt toon ära lühikokkuvõtted intervjueeritute elulugudest.

Eduard, 43 aastat vana. Sündinud ja kasvanud Venemaal, Eestisse tuli elamas isa juurde 1980 aastal, kes jättis nad maha kui ta oli 12 aastane. Haridust on 11 klassi ja siis läks ametit õppima - treial. Töötas veduridepoos. Abielus olnud ühe aasta, abielust üks tütar, kes hetkel juba täiskasvanu ning elab isaga ühes linnas, kuid nad ei suhtle. Tööst jäi ilma seoses alkoholi liigtarvitamisega - tekkisid joomaperioodid. Mõne kuu möödudes võeti tööle tagasi, aga ei suutnud korralikult tööl käia ning vallandati taas. Ta oli harjunud haltuurat tegema ja töö kaotuses probleemi ei näinud. Töötu on ta 2001. aastast.

Olga, 42 aastat vana. Sündis ja õppis Narvas. Kasvas emaga kahekesi. Peale kaheksanda klassi lõpetamist asus kutsekoolis õppima tekstiilitöölise eriala. Töötas Narvas Kreenholmis aasta peale kooli lõpetamist, siis asus elama Tapale. Tapal töötas lasteaias kasvataja abina ja hiljem Kasekese restoranis nõudepesijana. Oli vabaabielus ja tal on poeg, kes võeti nelja aastaselt lastekodusse. Kaotas oma elamise ja dokumendid, elas kaks aastat prügimäel. Poeg külastas teda seal ja suhtlevad ka praegu. Sotsiaaltöötajate abiga sai uued dokumendid ja elab sotsiaalkorteris. Töötu on olnud 14 aastat.

Jevgeni, 46 aastat vana. Sündinud on Valgevenes, seal lõpetas 8 klassi ja õppis kutsekoolis veterinaarvelskriks. Töötas antud erialal kuni 1981. aastani. Eestis oli esimeseks töökohaks veduridepoo, kus alustas tööd treialina, siis oli masinisti abi ja hiljem masinist. Esimesest abielust on kaks tütart, kellega kohtudes ainult teretatakse, kuid ei suhelda. Naisest lahutas tema truudusetuse pärast. Korter jäi naisele ja lastele. Peale lahutust hakkas koos elama teise naisega tolle elamus, kuna naine oli alles matnud mehe ja hooldas lahkunud mehe haiget isa. Haige äia tütar tuli ja viis isa enda juurde ning tõstis vennanaise koos tema elukaaslasega välja. Siis elasid kaks aastat kuuris ja tegid juhutöid. Kümme aastat tagasi suri isa Valgevenes ja õde võttis koduse vara endale. Vend, kes oli sõjaväelane saadeti erru 19 päeva enne pensioniikka jõudmist. Põhjuseks oli purjus peaga tööl viibimine ja korrale kutsunud kindrali ründamine. Töötu 2 aastat.

Anna, 59 aastat vana. Sündis ja kasvas Ukrainas. On pere kõige vanem laps ja kasvas vanaema juures. Pärit suurest perest, peres oli kolm poissi ja kolm tüdrukut. Haridust on 11 klassi, elukutset ei ole omandanud. Vennad surid noorelt, olid ka pillimehed ja surid südamehaigusesse, aga üks õde elab Lätis ja teine õde elab Ukrainas. Eestisse tuli 1995. aastal. Esimene töökoht Eestis oli lüpsjana kolhoosis, siis vasikalaudas ja sigalas. Kui sai Tapale korteri asus tööle raudteejaama laadijana. Kaks korda on olnud abielus, 4 tütre ema ning 9 lapselapse vanaema. Kui teine mees haigeks jäi, siis hakkas teda hooldama ja hiljem hooldas mehe isa. Lastega ei suhtle eriti, sest nooruses ei armastanud lapsi (õdesid, vendi). Hetkel kolmas elukaaslane, kellega elab koos sotsiaalkorteris.

Raissa, 54 aastat vana. Pärit on Kohtla-Järvelt, lõpetas Sompas kaheksaklassilise kooli. Koolis õpetaja märkas head käsitöö oskust ja siis läks õmblustöökotta „Virulane“ tööle ning õppis õmblejaks (massõmblus). Hiljem abiellus ebaõnnestunult. Kahe lapsega abiellus teist korda ja elasid 20 aastat kuni mehe surmani 2 aastat tagasi. Oli kaks tütart, kellest üks vanem on surnud. Tapal elav tütar on ka töötu. Korteri vajadusel vahetas töökohta läks ehitusele

õpilaseks ja hakkas krohvija-maalriks. Täiendas ennast ja saavutas viienda järgu maalri taseme. Töötu on 10 aastat  Praegu on sotsiaalkorteris elukaaslasega

Valeri, 56 aastat vana. Sündis ja kasva Sverdlovskis, elasid linnas kõigi mugavustega korteris. Lõpetas 11 klassi ja omandas metallitreiali elukutse, töötas masinatehases. Eestisse tuli 1984. aastal. Naine oli siin ja töötas ka metallitreialina. Töötuks jäi 1994. aastal, kui suleti vagunidepoo. Korter oli Tapal Rohelisel tänaval, kuni naine suri 1993. aastal ja järgmisel aastal jäi tööst ka ilma. Siis läks elu allamäge. Ühiseid lapsi ei olnud, on naise esimesest abielust poeg, kellega ei suhtle. Oma sugulased elavad kõik Uuralites, siin ei ole kedagi lähedast. Sõpru on palju, aga kõik on samasugused töötud nagu isegi. Töötu 14 aastat

Ülle, 51 aastat vana. Sündinud ja kasvanud Tallinnas. 10 aastaselt kaotas ema (suri). Siis tuli peresse kasuema, aga Üllet kasvatas vanaema. Mustamäel lõpetas 8 klassi ja kaugõppes lõpetas 9-nda. Koolis oli õppimisega raskusi. Töötas algul kasuemaga koos õmblejana, aga hiljem valmistoodangu pakkijana. Hiljem sai onu kaudu tööle mööblivabrikusse. On abielus ja peres poeg. Poeg elab Tallinnas, tal on oma pere (kaks last). Tervis ei ole kuigi hea olnud juba lapsest peale. Hetkel on töövõimetuspensionil 70% töövõimetu ja abikaasa on ka töövõimetuspensionil. Tapal elab 1983. aastast oma majas, aga maja on väga kehvas seisundis. Ise ei pruugi alkoholi, aga on pikka aega elanud koos alkohoolikust mehega. Mees joob koos vennaga, kes  elab ka nendega ja siis ei ole kodus kuskil rahus olla. Tahab vaikust ja rahu ning käib MTÜ-s, kus saab vaikselt omaette olla ning puhata.

Nadja, 45 aastat vana.  Sündis Venemaal ja lõpetas 8 klassi, seejärel läks pedagoogika kooli kasvatajaks õppima. Eestis töötas lasteaias kasvatajana, siis oli raudteel ülevaataja ning vedurite hooldaja. 1994. aastal koondati. Oli abielus ja peres oli kaks last. Tütar suri noorelt õnnetuse tagajärjel. Lahutas 1994. aastal abielu, mees läks pojaga Venemaale tagasi. Peale seda hakkas jooma ja tarbib kanget alkoholi, kui raha on,  siis pudel viina paaril korral nädalas. Töötu on 14 aastat.

## *3.3. Intervjuu küsimused*

Andmete kogumiseks koostasin poolstruktureeritud küsimused, mis aitasid leida vastuseid uurimisküsimustele. Küsimustik koosnes neljast osast. Esimese küsimuste bloki kaudu uuriti vastajate lapsepõlve. Teine küsimuste blokk käsitles haridusteed, ning kolmas käsitles tööga

seonduvat ja neljas hõlmas lähedasi ning pereelu. Järgnevalt toon ära loetletud nelja bloki tuumküsimused:

- Palun meenutage, milline oli Teie kodu ja pere lapsepõlves.
- Milliseks kujunes Teie koolitee ja omandatud elukutsed.
- Millistel ametikohtadel olete töötanud ja kus, oma tööea vältel.
- Palun kirjeldage oma elukäiku (elukoht, pere, sugulased, tervislik seisund).

Kõigile intervjueeritavate puhul kasutasin samu küsimusi, küsimuste järjekord ei olnud alati sama, kuna intervjueeritav oli mõnele küsimusele juba vastanud oma elust jutustades. Kõikides blokkides kasutasin ka abiküsimusi, mis aitasid intervjueeritaval ennast paremini avada. Näiteks elukäiku käsitlevas blokis võisid sisalduda järgmised küsimused:

- Kas Teil on lapsi?
- Millised on Teie suhted hetkel lastega?
- Millised on Teie suhted pereliikmetega või sugulastega?

Intervjuud toimusid vene keeles, väljaarvatud üks, mis toimus eesti keeles. Intervjuud lindistati, milleks küsiti respondentidelt luba.

## *3.4. Uurimuse käik*

Intervjuud viisin läbi MTÜ Jeeriko Tapa supiköögi ruumides jaanuaris 2009. aastal. Intervjuude teostamise aja valikul oli oluline osa aastaajal, külmade saabudes külastab rohkem kodutuid supikööki. Intervjuude keskmiseks pikkuseks kujunes 45 minutit, lühim kestis 30 minutit

Eelnevatest kohtumistest MTÜ Jeeriko juhtkonnaga oli kokkulepe, et supikööki külastavate kodutute hulgast valitakse välja sotsiaalselt probleemsed isikud. Eelduseks oli, et isik on kodutu ja ta tarbib alkoholi.

Intervjuude läbiviimiseks eraldas MTÜ Jeeriko juhtkond ruumi, mida tavaliselt kasutati arvutiklassina. Respondendid vastasid küsimustele küsitluse alguses lakooniliselt jah või ei vastustega. Tihti järgnes küsimusele õlakehitus või vastus ei tea, ei oska öelda. Küsitleja pidi esitama täpsustavaid küsimusi või julgustama vastama korrates respondendi vastust. Vestluse edenedes tekkis usaldus ja respondendid rääkisid meelsasti oma arvamusest elule ning alkoholi tarbimise harjumustest ja oma probleemidest.

Esialgseks andmete registreerimiseks kasutasin diktofoni, mille tulemusena salvestasin kassetile teksti, mis koosnes intervjueeritavale esitatud küsimustest ja intervjueeritava vastustest antud küsimusele või jutustusest neile olulisel teemal. Hiljem transkribeeriti intervjuud venekeelse tekstina sõna sõnalt säilitades kõik parasiitsõnad ja antud kontingendile omased väljendid. Selleks kasutasin professionaalset abi. Transkribeeritud teksti tõlkisin eesti keelde, püüdes säilitada vastanute väljendeid ja ka parasiitsõnu, et võimalikult identselt anda edasi intervjuude käigus tekkinud emotsioone ja tundeid (häbi, õigustust, kaastunde vajadust jne). Andmed säilitasin transkriptidena ja arvutifailidena.

## *3.5. Analüüs*

Peale teksti tõlkimist analüüsi esimese sammuna toimus transkribeeritud tõlgitud intervjuude põhjalik läbilugemine ning nn. avatud kodeerimine. Avatud kodeerimisele järgnes teemade välja toomine ning põhikategooriate ja alakategooriate moodustamine. Järgmise sammuna toimus nn. selektiivne kodeerimine ning koodide paigutamine kategooriatesse. Selle tulemusena valmis analüüsiplaan, mille alusel intervjuudest saadud andmed süsteemselt teemade raamistikku asetati. Kõik teemad ning kategooriad on moodustatud induktiivselt so lähtuvalt andmestikust. Igas analüüsietapis toimus korduv intervjuude transkriptsioonide ja tõlgete lugemine paralleelselt kahes keeles, et mitte kaotada intervjueerimise aegseid emotsioone. Kasutatud on väljavõtteid intervjuude transkriptsioonide tõlgetest. Tsitaadid on esitatud kaldkirjas ja tekst on tõlgitud otse, nii nagu intervjueeritav rääkis, kõikide väljendite ja mõttepausidega, et võimalikult täpselt anda edasi nende kõneviisi ning mõtlemislaadi. Intervjueeritavate konfidentsiaalsuse huvides on transkriptsioonid ja tõlked tähistatud pseudonüümidega.

# 4. Tulemused

Intervjuude temaatiline analüüs annab ülevaate respondentide erinevast eluteest ja seosest alkoholiga erinevatel elu etappidel. Järgnevalt kirjeldan andmestikus ilmnenud seoseid alkoholi ja lapsepõlve, tööelu ning heitumisega ning uuritakse respondentide nägemust tulevikust.

## *4.1. Alkohol sotsiaalsetes suhetes*

Seoses süvenenud alkoholi probleemiga on sotsiaalsed suhted muutunud. Tutvusringkond on muutunud, tekkinud on uued sõbrad omasuguste seas. Vähestel on säilinud suhted vanade sõpradega, oma perega – lastega ei suhelda. Suheldakse peamiselt ainult omasugustega kellega elatakse koos sotsiaalkorterites või kes käivad MTÜ-s. Väga hinnatakse tuge MTÜ ja sotsiaalkorteri komandandi poolt.

*Noh need inimesed… need on.. kõik meie inimesed. Me elame kõrvuti… koos (Raissa)*

*Noh nende sõprade elu on kuidas kellegi, jah, ühel on üks probleem, teisel teine, jah kõik sellised probleemidega (Valeri)*

Usaldusväärsed on perearstid kellega terviseprobleemide tõttu suheldakse. Nemad annavad nõu ja soovitavad. Aga üldiselt jäi vestlusest kõlama usaldamatus, miks ei usaldata omasuguseid, ei selgunud.

### 4.1.1. Perekond

Respondendid ei olnud kuigi varmad rääkima oma perekonnast. Intervjuu käigus, rääkides oma eluteest, tulid üksikud laused perekonnast. Kui neil on veel pereliikmeid alles, siis nendega reeglina ei suhelda. Paljudel on elukaaslased surnud ja tundub, et seda teemat ei

taheta meenutada. See teeb siiani haiget, meenutades tuleb pisar silma. Täiskasvanud lapsed, kes elavad samas linnas, ei suhtle vanematega, või siis teevad seda vähesel määral. Kohtudes tänaval heal juhul ainult teretatakse.

*Mul elab siin Tapal tütar… sellel aastal saab 20 …ei suhtle temaga. Veel vähem suhtlen ma oma eelmise abikaasaga (Eduard).*
*Kaks last on mul … täiskasvanud juba. … oi… ütlevad tere … tere ja kõik, rohkem ei suhtle. (Jevgeni)*
*Ma lihtsalt ise ei taha nendega suhelda … kui ma olin noor, ma väga ei armastanud lapsi. (Anna)*

Vahel tuli ette ka selliseid olukordi, kus juba korra lahutuse üleelanu lõi uue kodu ja pereelu oli korras, siis teistkordsel abikaasa kaotusel murdus. Üheks allaandmise põhjuseks oli ka see, et lapsed olid kodunt juba lahkunud, elasid oma elu ning olid kaugel.

*Ei noh mees mul oli mees võttis mu kahe lapsega ära. Me elasime 20 aastat, aga nüüd on mees surnud, noh haiguse pärast suri minu Vassili. (Raissa)*

Naistel on suhted lastega rohkem säilinud, aga suhted on pinnapealsed, tänaval kohtudes, vahetades mõne sõna. Harvad on juhud, kui külastatakse üksteist. Vestlusest jäi kõlama ka selline alatoon, et ka lapsed, nüüd juba täiskasvanud, ei tule alati oma eluga toime. Nad on töötud ja hoolitsevad oma kooliskäivate laste eest.

*Ta on minu juures ka käinud… suhtles minuga siis ka, kui ma prügimäel elasin. (Olga)*

Parema meelega räägitakse praegusest nn. perest. Peaaegu kõikidel on uued elukaaslased endasuguste hulgast. Elatakse koos ja nii mõnelgi on abiellumise mõtted. Intervjuude käigus tundus, et praegused elukaaslased on väga olulised, nemad mõistavad ja on rasketel hetkedel toeks. Neist räägitakse isegi lastele või aidatakse neil muretseda dokumente, või seadustada elamine sotsiaalkorteris.

*…aga praegu… oma korteris seal on mul elukaaslane ka … ei noh, see lihtsalt, noh, komandant lubas. (Raissa)*

Naistel on suurem vajadus elukaaslase järele, tundes ennast üksikuna  või on vajadus kellegi eest hoolitseda.

### 4.1.2. Sotsiaalne võrgustik

Ikka rohkem on hakatud alkoholi tarbima üksinduses ja lähedaste puudumisel. Sõbrad, kellega suheldakse on samuti alkoholi liigtarbijad. Lähisugulased on kas surnud või elavad väljaspool Eestit. Paljudele on tõenäoliselt üheks alkoholi liigtarbimise põhjuseks lähedaste puudumine. Küsimusele, kas sõpru on,  tuli vastuseid kahesuguseid. Ühed  väitsid, et sõpru on, ja seejuures palju, kuid see sõprusringkond on samast ringkonnast, kus ise liigutakse, ehk siis heitunud. Teisalt tuli aga vastuseks, et tänapäeval ei või kedagi usaldada ning nn. sõpradeks olid joomakaaslased.

*…vot Valeri oli … temaga jah suhtlesin sagedamini.. noh seal pea kõrval…seda enam me juba olime tuttavad … 10 aastat… ei 13. (Eduard)*

*Noh mul on sõpru palju, lähed siis lähed sinna.  (Valeri)*

*Praegu ei saa kedagi usaldada(Valeri)*

Väljaspool oma ringkonda sidemeks muu maailmaga on hetkel ainult MTÜ töötajad või sotsiaalmaja komandant. Neist peetakse väga lugu ja neid kiidetakse.

*Noh paar inimest on, keda saab usaldada. (Jevgeni)*

Lähedaste puudumine mitte otseses mõttes, nad on olemas, kuid nad elavad kaugel, ning nendega suhelda või sidet pidada ei ole võimalik. Sugulased, kes elavad Venemaa territooriumil, nende külastamiseks peab läbi tegema rida protseduure ja pika reisi. Samuti on see rahalises mõttes liiga kulukas.

*Sugulased on mu l… Ukrainas on ka mul sugulased. Ma lootsin, et saan hea pensioni, et vähemalt pinsist käin ära … no need piletid … need on kallid. (Anna)*

*Ei mul on kogu suguvõsa Uuralites. Siin…. Eestis  ei ole mul kedagi. (Valeri*)

## *4.2. Alkohol elutee sündmustes*

Seosed alkoholiga respondentide elutee erinevatel etappidel on erinevad. On juhtumeid, kus alkoholi hakati pruukima koos vanematega, kuna üks vanematest tarbis seda ohtralt. Samas ei saa jätta märkimata, et alkoholi liigtarbimine on enamusel respondentidel tulnud hiljem, mida nad ise seostavad erinevate sündmustega elus. Keegi ei ütle, et probleem on neis endis, vaid ikkagi mingi elusündmus või juhtum on põhjuseks, miks hakati jooma. Samas ei ole ühegi respondendi jutustusest välja tulnud, kellele nad toetusid, kui sattusid keerulistesse olukordadesse eluteel.

### 4.2.1. Lapsepõlv ja kool

Respondentide lapsepõlv on olnud keeruline. Nad kasvasid lõhenenud peredes. Näiteks üks kasvas vanaemaga aga teised õed ja vennad elasid vanematega. Elati ainult emaga oma mäletamisest saati, või mõnel juhul jättis isa pere maha ja kolis mujale elama Esines ka ühe vanema varajast surma. Mis ei ole jätnud oma mõju avaldamata nende edaspidisel eluteel.

*Noh kuidas ... mul ainult üks probleem lapsepõlves… kuskil noh … ma olin 11-12, kui isa ära sõitis. Jäime emaga kahekesi, õde oli ka. (Eduard)*

*Noh …sedasi….ma ise elasin Kohtla-Järvel. Noh kuidas, ema oli üksi isa ei olnud. Isa noh … vara…noh nii juhtus. (Raissa)*

Lapsepõlvest ja kooli ajast räägiti väga lakooniliselt ja lihtlausetega. Sellel teemal ei tahetud rääkida või ei mäletatud olnut täpselt, esines juhtumeid, kus ajaliselt oli segadusi, millal mingi sündmus aset leidis või milline on haridustase.

*Haridustee noh…kuidas võtta… 8 klassi ja siis ametikool. Noh sain…ametilt olen remondilukksepp – veduri remondilukksepp. (Eduard)*

*8 klassi ja siis läksin tehnikumi, õppisin veterinaariks, mul oli hea elukutse. (Jevgeni)*

Vanemate alkoholi tarbimist ei peetud probleemiks, pigem oli see tavaline. See, et isa tarbis alkoholi, oli respondentide arust normaalne. Põhjendati vanema autoriteediga ja positsiooniga tööl. Esines arusaamist, et isa oli ju pere toitja või oli tal selline amet (pillimees), mille puhul peeti alkoholi tarbimist täiesti normaalseks.

*Isa oli mulle eeskujuks, ta võis juua küll. Ta võis laulda ja lärmata. Noo tema oli autobaasi peamehhaanik. (Jevgeni)*

*Isa ka jõi Ei ei ... no isa oli mul muusik. Käis pulmades mängimas .. seal sünnipäevadel noh… sõjaväkke saatmised olid noh seal… oli veel midagi ...noh isa jõi pidudel ju ikka, aga ema, noh tema jõi pühade aegu muidu nii noh juhtus. Vot seda ma ei usu, et keegi ei joo. (Valeri)*

### 4.2.2. Iseseisev elu ja tööpõli

Iseseisvalt hakati elama kas peale elukutse omandamist või pere loomist. Mitte kõik abielud ei ole olnud õnnelikud. Ette on tulnud lahutusi ja teistkordset abiellumist. Ajal, mil pereelu oli korras ning töö ja eluase olemas, ei olnud alkoholiga probleemi. Alkoholi pruugiti harva, mõningate sündmuste puhul ja mõõdukas koguses.

*…noh varem ehk puhkepäevadel ainult võtsin. (Raissa)*

Enamus respondentidest olid oma varasema eluga rahul, neil oli töö perekond ja kodu, kuid Eesti iseseisvumisega muutus nende elu keeruliseks. Paljud kaotasid töö, uut tööd leida puuduliku keeleoskuse pärast ei õnnestunud. Suleti neile nii tähtsad asutused nagu veduri- ja vagunidepoo, mis olid venekeelsele elanikkonnale peamised tööandjad ning samuti lahkus linnast ka sõjaväeosa. Nõrgemad või saamatumad andsid elumuredele alla ning hakkasid alkoholi tarbima. Alkoholi tarbimisega liialdamine tõi kaasa töö kaotuse. Tööst on jäädud ilma kas siis omal soovil lahkudes, nagu respondendid ütlevad „paluti lahkuda“, või siis tööluuside tulemusena on nad vallandatud.

*Noh lasteaias töötasin julmalt öeldes 6 aastat, kolm aastat enne poja sündi ja kolm aastat pärast. Noh siis läksin „Kasekese” sööklasse, olin seal koristaja, noh seal töötasin vaheldumisi lasteaiast töötamisega, aga siis läksin vagunidepoo sööklasse nõudepesijaks ja*

*siis töötasin Tapa elamus tänava koristajana, jah see oli viimane töökoht. Noh lasti lahti mind sealt. (Olga)*

*Noh … joomise pärast lasti lahti, siis töötasin Kadrinas 5 kuud ja jälle võeti siia tööle tagasi. Töötasin aastakese ja läksin jälle, paluti lahkuda … sest jõin ja ei käinud korralikult tööl. Alkohol on olnud kõige peamisem probleem. (Eduard)*

### 4.2.3. Migreerumine Eestisse

Enamus intervjueeritavad on sündinud ja kasvanud Venemaal. Eestisse on nad tulnud kas peale kooli lõpetamist tööle, peale abiellumist või vanemate juurde. Asudes Eestisse elama, olid neil tulevikule head väljavaated. Reeglina oli neil korralik töökoht ja sissetulek, neil oli oma elamine (korter). Eluga oldi rahul, sest sellel ajal (end. Nõukogude Liit) ei olnud veel keeleprobleemi ega ka tööpuudust. Muidugi üheks negatiivseks pooleks Eestisse elamaasumisel oli sugulastest ja lähedastest eemal olek.

*Isa võttis meid õega siia 1980. aastal… me elasime siin, aga õde läks pärast ema juurde Venemaale tagasi, aga mina jäin siia (Eduard).*

*Eestis olen 84. aastast, ei… ei… naine oli siin. (Valeri)*

### 4.2.4. Heitumise lugu

Põhjuseid alkoholi liigtarbimisel tuuakse erinevaid Olgu selleks siis abikaasa surm, lahutus või töö kaotus (koondamine), mis on kaasa toonud nende murdumise või elule allaandmise ning rohke alkoholi tarbimise. Keegi ei süüdista ennast selles, et ise oli saamatu ja ei toiminud õieti raskes olukorras. Ikka kumab intervjuudest läbi, et asutus likvideeriti või koondati ja siis justkui ei olnudki muud valikut kui alkohol. Siin on suur probleem selles, et sellel ajal puudus nõustamine ja inimene jäigi oma murega üksi.

*Ei noh esiteks ma ei teadnud, et võin hakata tema hooldajaks keegi ei rääkinud(Olga).*

Esines ka perekonna purunemist truudusetuse tõttu. Üks osapool jättis olemasoleva vara endale, abikaasale pandi kaasa heal juhul ainult tema riided. Liigse alkoholi tarbimise tulemusena kaotati ka lisaks tööle oma eluase.

Põhjuseks, miks juuakse, tuuakse kurbus, igavus või siis käegalöömine. Samuti ei ole vähetähis seltskond, kellega suheldakse ja kui palju ning mida nemad tarbivad.

*Olin abielus, aga naine suri ära. Oi, ma ei mäleta, kaua ma üksi olen ... 91.-st… 93.-st… ei mäleta. Noh… elasin siis veel Rohelisel tänaval ... Noh mina olin ka peamiselt metallitreial. 96. aasta oli vagunidepoo lõpp…jah pandi kinni …noh, eks peale töölt koondamist ikke hakkasin jooma. Noh naist ei olnud ja tööd ka ei olnud ja midagi oli ju vaja teha, et igav ei hakkaks. (Valeri)*

*Noh kui lahutus avaldused andsime, siis ma koju ei läinudki, läksin sõbra juurde. Noh võtsime seal veidi jooki, andis veel mulle raha ja üks tuttav ütleb, et läheme külla ja noh… Palju võiks parem olla jäin ju kõigest ilma - autost, garaažist, korterist – kõigest- kõigest, mis mul kodus oli... . (Jevgeni)*

Alkoholi kuritarvitamine on viinud respondendid kodu kaotuseni. Suutmatus eluga toime tulla on viinud selleni, et nad on jäänud võlgu eluaseme eest. Sattudes võlgadesse, müüdi eluase võlgade katteks. Selle tulemusena süvenesid elumured ning alkoholi pruugiti ikka rohkem ja rohkem. Alkoholi ostmiseks raha saamiseks müüdi ja panditi kõike, mis oli veel alles jäänud, isegi dokumente. Hiljem dokumente tagasi ei saadud, puudus rahaline võimalus võlga tasuda.

*Korterit ega midagi ei olnud….Noh võrreldes sellega, et elasin enne kaks aastat prügimäel. (Olga)*

*Noh puksiti välja, elasime kuuris. Elasime kuuris ja korjasime pudeleid et raha saada. (Jevgeni)*

*Ma elasin Rohelisel tänaval… seal oli korter ..aga peale naise surma… siis läks nagu läks. (Valeri)*

Oma mures leiti uued sõbrad, kes kuulasid ära ja rääkisid oma murest, mis oli üsna sarnane. Tekkis üksteise mõistmine ning kujunesid sõpruskonnad

*Noh töölt lasti lahti, tööd ei ole, kedagi ei ole, ja mis ma siin üksi ... igav oli, aga sõbrad kõik jõid. Aga noh, mida teha, kui kõik sellised sõbrad on. (Valeri)*

## 4.3. Alkoholi tarbimismustrite ja tähenduse muutus ajas

Ei olnud harvad juhud, kui esimest korda tarbiti alkoholi kodus ja vanemate õhutamisel. Näiteks, kasvades alkohoolikust emaga oli ka esimene alkoholi tarbimine koos temaga. Sageli ei olnudki alkohol algul probleemiks, tarbiti harva ja väikestes kogustes.

*Noh viina võtsin kui armeesse läksin, siis isa valas klaasi, enne ei olnud võtnud. (Jevgeni)*

Algul on alkoholi tarbimine olnud kontrolli alla, see ei seganud tööd ega pereelu. Raskuste ilmnemisel on hakatud ikka rohkem ja rohkem tarbima, kuni on jõutud välja joomaperioodideni, sealt juba edasi surrogaatide tarbimiseni.

*Noh viina hakkasin võtma nagu tavaliselt kuskil 18 aastaselt, aga joomaperioodid juba 93., 92. aastast, noh, ega ma koguaeg ka padujooja ei ole, mul on ikka vaheajad ka. Noh praegu ikka võtan iga päev. (Eduard)*

Alkoholi tarbimise muster on muutunud vastavalt eluteele. Oluline osa siin on ka sõpradel, kes mida ja kui palju tarbib. Kui algul tarbiti lihtsalt viina, siis sissetuleku puudumisel oli viin kallis ja otsiti alternatiivi, mis oleks odavam, aga toimelt sama tõhus. Kui sõpruskond tarbis surrogaatalkoholi vaatamata sellele, et see oli vastik või inimesed, kes seda tarbisid, ei olnud suhtlemiseks sobivad, koos sõpradega hakati ka ise tarbima. Juuakse siis, kui raha on ja seda, mida olemasoleva raha eest saab. Tingimuseks on, et tarbitav jook ikka purju teeks. Koguseliselt tarbitakse just nii sageli ja nii palju kui joomaseltskonnal on raha joogipoolise ostmiseks.

*Noh mis viina, see on kallis raha pole nii palju. Noh aga jätkub kolmekordse jaoks noh „limontsiku“ jaoks seda võib küll juua. Õlut joon harva… noh tolku ei ole ei hakka ju sarve. (Valeri)*

*Või siis palsam viinaga segatult. (Jevgeni)*

*Noh mul oli siin isa noh aastat 5 või 10 tagasi, noh, mis kurat teda ajas, aga noh oli joonud lonni, hingas mulle peale, noh ma isegi ei hakanud temaga rääkima. Ja hiljem ma veel ei joonud seda. Ja noh, kui linnas tuli sõber vastu, sirutas käe ja suust tuli lonni lõhna siis võtsin käe ära ja ütlesin, et kao kus kurat. (Eduard)*

*Kõige suurem probleem on joomine muidugi, joon kõike järjest mis kätte satub. Noh seda kolmekordset, seda joon kohe lihtsalt, pole siin mingit probleemi, läheb ludinal. Ei noh mul oli küll aeg, kus ma ei sallinud inimesi, kes seda jõid. Sinnamaani, kuni tutvusin oma tüdrukuga, noh, sest tema sõbrad noh... sõbrad ja tuttavad. Nemad jõid, nendele polnud probleem lonni juua. Noh ja mina hakkasin temaga koos…(Ülle)*

Alkoholi tarbimisel tekivad joomaperioodid.

*Joon nii kuidas juhtub vahest joon neli päeva järjest, siis panen pidurid peale… ja siis jälle nädal aega ei võta ….aga siis jälle joon. (Olga)*

## 4.4. Milleni on viinud alkoholi tarbimine

Dokumentide puudumisel ei ole võimalik asuda tööle, ega ka muretseda mingit eluaset. Lisaks sellele on nad ka pikaaega olnud dokumentideta, sest neil on häbi tunnistada oma tegusid, mille tulemusena nad dokumentidest ilma jäid.

Järjepidevast alkoholi ja surrogaatide tarbimisest halveneb tervis. Elamistingimused on halvad seoses kodu puudumisega. Samuti mõjub tervislikule seisundile eluruumi puudumine, elati prügimäel, kuuris, kus juhtus, seda ka talvisel külmal ajal.

*Noh võrreldes sellega et elasin enne kaks aastat prügimäel (Olga)*

*Elasime kuuris ja korjasime pudeleid et raha saada (Jevgeni)*

Dokumentide puudumisel ei ole võimalik tervisehäirete puhul pöörduda arsti poole. Teatavasti puudub kodututel haigekassapoolne kindlustus. Tasuta osutatakse ainult vältimatut abi

*Eesti keel ma ei oska. (Valeri)*
*Ma saan eesti keelest aru… ma võin lugeda…ja nii seda…(Raissa)*
*Nii kui dokumendid tehti, tulin kohe siia MTÜ-sse. (Olga)*
*Ei noh, ta alles teeb dokumente, aga noh see kodakondsusamet noh*. (Raissa oma elukaaslase kohta)

Paljudel on probleeme tervisega, mille põhjuseks on tõenäoliselt pikaaegne alkoholi liigtarvitamine.

*Ja ja ma olen nii hakanud unustama. Ma võin isegi ära eksida kui koju lähen. (Anna)*

*Noh mul vot selg… kogu aeg need … jalad vot…no jalad kuidagi…No selgroo nihestus näiteks ja… vot need lülid. Ja vot mul selg aga vot….jalad vot noh. Noh nii … sedasi et tervis… (Raissa)*

*Esiteks pole minust asja, teiseks ja… ja …ja … paremat inimest kellega ma võiks suhelda ei ole esialgu silmapiirile jäänud(Eduard)*

Intervjueerimisel oli tajutav, kui häiritud on nende mõtlemine ja jutt oli väga katkendlik ning tihti seosetu. Hüpeldi ühelt teemalt teisele ja muidugi oli sagedane väljend „ei mäleta“.

Intervjueerimise ajal valdasid mind erinevad tunded, esimeste intervjuude puhul tekkis kaastunne ja soov neid kuidagigi aidata. Järgnevate intervjuudega aga hakkas selguma, et intervjueeritavad ei ole ise huvitatud enese aitamisest ning ootavad abi teistelt omapoolset initsiatiivi näitamata. Samas oldi jutu järgi neile osutatud abi eest tänulikud, kuid seda ei olnud nende seisukohalt piisavalt, et hästi ära elada. Sellise seisukoha ilmsiks tulek tekitas minus pettumuse.

# 5. Arutelu

Antud uuringut ja selle tulemusi tuleb vaadata kompleksselt teiste seni läbi viidud uuringutega (14, 30) ning paralleelselt käigus oleva suurema uuringuga, kus tööealiste välispõhjuse tõttu surnud meeste lahangule lisaks viiakse läbi ka perekondade intervjuud nende meeste alkoholitarvitamise koguse ja sageduse ning muude tunnuste väljaselgitamiseks. Käesolev uuring omab tähtsust kui täiendav informatsioon probleemse alkoholitarbimise nähtusest Eestis. Ta püüab seda rolli täita olulisel määral, selgitades alkoholi ja heitumise protsessi kulgu ja selgitades elutee sündmuste ja alkoholi tarbimise konteksti seoseid. Lähtuvalt kasutatud meetodist antakse uuritavatele nähtustele ka seletus, mitte ei piirduta kirjeldusega.

Käesolevat uurimust võib käsitleda ka kui katset kasutada kvalitatiivset meetodit rahvatervishoiu alases uurimistöös. Seni on kvalitatiivset meetodid suhteliselt vähe kasutatud. Seoses alkoholi liigtarvitamise teemaga heitunute seas on teaduskirjanduses väga vähe viiteid kvalitatiivsetele töödele. Kasutasin PubMed otsingumootoriga otsingusõnu „qualitative survey", „homeless" ja „alcohol abuse" sain ainult 8 vastet, millest enamus neist käsitlesid lisaks alkoholile ka narkootiliste ainete tarvitamist.

Uuringu tulemuste interpreteerimisel peab silmas pidama järgmisi piiranguid, mis olid seotud uuringu läbiviimisega. Intervjuude läbiviimiseks olev ruum ei olnud kõige sobivam. Ruum oli läbikäidav ja küsitlust ootavad teised respondendid ootasid kõrval ruumis, mille uks oli avatud. Antud situatsioon võis mõjutada küsitlevate vastuseid, kuna teised kuulsid neid vastuseid mida võib-olla ei oldud nõus neile avaldama. Samuti võis osa andmetest jääda saamata intervjueeritavate halva mälu tõttu või siis halva väljendusoskuse pärast. MTÜ Jeeriko juhataja poolt tutvustati küsitlejat esitlusel tema töökoha järgi, mitte kui uurimustöö intervjueerijat. Ametikoht, mida hetkel täitsin võis mõjutada vastajate vastuseid.

Analüüsi käigus oleks tulemuste valiidsuse huvides võinud kasutada triangulatsiooni. Selle puhul kodeerivad mitu uurijat andmestiku, arutlevad tulemuste üle ja leiavad konsensuse. Kuna see on töömahukas protseduur, siis ei olnud võimalik seda antud töö raames ette võtta. Võrreldes kvalitatiivset uuringut kvantitatiivsega, võib öelda, et ka kvantitatiivse puhul on võimalikud nihked uuringu tulemustes, mis võivad olla tingitud näiteks ankeedi küsimuste koostamisest, andmete kodeerimisest ja analüüsist, või näiteks põhjuslikkuse kriteeriumite eiramisest.

Käesolevast uurimusest saadud tulemused näitavad, et alkoholi liigtarbimisel on mõju kogu inimese eluteele. Selliseks väiteks annab alust respondentide kirjeldused lapsepõlve ja alkoholi seosest, alkohol elutee sündmustes kui sellest milleni on viinud alkoholi tarbimine,

alalõikude analüüsimine.

Sotsiaalse suhtlemise osas on iseloomulik suhtlemise ülekandumine formaalselt võrgustikult mitteformaalsele võrgustikule. Kuna aga pereelu oli purunenud või puudus ja töökaaslasi enam ei olnud, siis oli sotsiaalne suhtlemine väheaktiivne ja piirdus väheste naabrite ja sugulastega, samuti ka sõpradega, kes mõnede vastajate sõnade järgi „on ka omasugused".

Sõprade osa tõrjutud meeste elus on käsitlenud J.Uljas, kelle arvates kujuneb tõrjutud meeste elus keskseks semude punt. „Semude pundist moodustub marginaalsete meeste elus ainus püsivalt toimiv võrgustik. Kuna üldiselt muud sotsiaalsed võrgustikud (perekond, sugulased, töökaaslased) peaaegu puuduvad, siis tõrjutud meeste juures tuleb sõltuvus semudest rõhutatult esile. Sõpruskonna tugi tähendab seda, et kui mees tunneb end üksildasena, halvasti kohelduna või ei jaksa enam omal jõul hakkama saada, siis on alati punt, kelle sekka ta on teretulnud. Kampkond pakub aga lisaks toetusele ka võimalust väljendada oma mehisust" (31). Seepärast on ka selline sotsiaalne suhtlemine vajalik vältimaks heitumise ja tõrjutuse süvenemist. Olukorra ebamäärasusest tulenevatest muutustest psühholoogilises olukorras tuleb ära märkida ebakindlust ja emotsionaalset ebastabiilsust. Enda mittetäisväärtuslikuna tunnetamine, vähene sotsiaalne suhtlemine ja majanduslikud probleemid on põhjuseks depressiivsete meeleolude ja stressi süvenemisel. Kuigi intervjueeritavad on olemasoleva olukorraga leppinud, siis seda kui sügavas meeleheites ollakse ei tulnud intervjuudest välja.

Nagu intervjuude analüüsist selgus, oli kõikidel intervjueeritavatel madal haridustase. Omandatud oli põhiharidus ja enamusel ka kutsekoolis amet, üksikutel kellel oli keskharidus ei olnud aga omandatud elukutset vaid tööalased kogemused saadi nn õpipoisina. Teadaoleval on madalama haridustasemega ka madalam enesehinnang, mis on omakorda soodustav faktor alkoholi liigtarbimisele. Kui siia veel lisandub eeskuju kodust, vanemate alkoholi tarbimise harjumused, siis alkoholi pruukimist sageli ja suurtes kogustes peetakse normaalseks. Mida kinnitasid ka intervjueeritavate seisukohad vanemate alkoholi tarvitamisest, seda peeti normaalseks kas positsiooni või elukutse tõttu.

Majandusreformide algusega ja kollektiivse põllumajanduse langusega 90-ndate aastate alguses asendus töökohtade üleküllus aga tööpuudusega ning suhteliselt madal haridustase ja osalt ka alkoholi liigtarvitamise probleem ei võimaldanud neil kohaneda tööturu muutustega. Enamusel algas töömehe karjäär varakult, peamiselt tööstustes.

Üleminekuperioodi iseloomulikuks jooneks Eestis oli suur tootmismahu langus, millega kaasnes märkimisväärsed muudatused tööhõive struktuuris. Eamets märgib, et kogu ülemineku perioodi jooksul on tööhõives ja töötuses suurenenud regionaalsed erinevused

(32).

Peale töökoha kaotust otsiti küll tööd peamiselt kodukoha vahetus läheduses, kuna aga ülal mainitud põhjusel töökohti nappis siis tööd ei leitud ja rahulduti juhtöödega. Teatavasti oldi algul sellise asjade käiguga rahul, sest selline elustiil andis teatud mõttes vabaduse kuid samas soodustas liigset alkoholi tarbimist. Puudus kohustus igal hommikul tööle minna, olles seejuures kaine ning tehtud töö eest ei makstud palka rahas, vaid tihti ka alkoholina. Juhutöödest saadav tulu oli hooajalise iseloomuga, millele viitasid ka intervjueeritavad vestluse käigus.

Alkoholi liigtarbimine on saanud alguse reeglina iseseisva eluperioodi mingil hetkel, eluteel ettetulnud raskete sündmuste järgselt. Tõenäoliselt oleks olnud see välditav kui intervjueeritavad oleksid saanud professionaalset abi probleemi tekkimisel või sellel järgselt. Kuna tegemist on kümme ja enam aastat töötuna olnud isikutega, siis teatavasti selle ajal oli nõustamisteenuseid veel vähe ja takistuseks võis saada ka keelebarjäär. See oli soodustav faktor heitumisele ja alkoholi liigtarbimise algusele.

Väga olulisel kohal on perekond ehk abikaasa olemasolu joomisharjumuste kujunemisel. Ka teised uuringud on seda kinnitanud, et pere olemasolul ei tarbita nii ohtralt alkoholi ning reeglina ei tarbita ka surrogaate. Kaotades perekonna või siis abikaasa muutub alkoholi tarbimine ohtramaks ja minnakse üle surrogaatide tarbimisele.

Samuti ei ole vähetähtis eluaseme olemasolu. Elatud on ju nii prügimäel kui kuuris, mis arvestades meie kliimat on väga karmid elamistingimused. Ja ega toitumine ei ole ka olnud tervislik, kuigi toidu kohta intervjuudes keegi ei kurtnud. Üheks põhjuseks oli kindlasti ka see, et antud intervjueeritavad said oma lõuna MTÜ köögist ja neil oli võimalus juba hommikul tulles saada sooja putru ning teed.

Edasisel eluperioodil tekkis uus sõpruskond, kellega suhtlemisel muutusid ka alkoholi tarbimise mustrid. Algul pruugiti viina, aga sissetuleku puudumisel jäi see kättesaamatuks oma kalli hinna tõttu, odavamalt saadi kätte surrogaatalkoholi (odekolonni, tinktuure jm), mille tarbimine andis sama tulemuse kui alkohol. Surrogaatalkoholi oli lihtsam kätte saada, nimelt müüdi neid tänavakioskites, mis töötasid ööpäevaringselt. Kuna alkoholi pruukimise eesmärgiks oli purju jäämine, siis lahjemaid jooke eriti ei pruugitud põhjusel, et need ei tee purju. Surrogaatide tarbimise põhjustest on kirjutanud oma uurimuses ka K Pärna jt (30).

Kuna intervjueeritavad olid enamuses vene rahvusest, siis tulenevalt rahvuse eripärast on ka joomiskultuur erinev, millele viitasid A Stickley jt oma uurimuses analüüsides alkoholi mürgitusi Venemaal ja teistes endiste Nõukogude Liidu liikmesriikides (33).

Intervjueeritavatel on tavapärasele alkoholi tarbimisele lisandunud joomaperioodid, mis varasemate uuringute alusel (13) on iseloomulik antud kontingendile. Joomaperioodidele

järgneb alkoholi vähene tarbimine või mingi aeg ei tarbita üldse, sest purjus peaga ei tohi MTÜ-sse tulla. Sealt ka paljude intervjueeritavate andmetel tekivad vahed MTÜ tugiprogrammides osalemisel või nagu nad ise väidavad, ma aeg ajalt ilmun siia.

Lisaks eeltoodule ilmnes intervjuudes, et nad ei olegi eriti valmis pingutama naasmaks teistsugusesse – normaalsesse ellu. Pidevalt oli lausekatkeid kus öeldi, et oleme juba mitmendat korda siin MTÜ-s, varem ei saanud me siit mitte midagi. Seejuures sooja lõunat ei peetud nagu millekski.

Kõigil oli ikka unistus saada mingi sissetuleku allikas, olgu see siis võimalikult suur pension või mingi muu rahaline sissetulek. Kurdeti küll, et tööd ei ole, aga samas ei tulnud ka intervjuudest välja, et oleks eriti nähtud vaeva töö leidmisel, juhutöid ikka tehakse. Üheks mitteaktiivse töö otsimise põhjuseks on ka tõenäoliselt pikaajaline töötus, mis enamikel on kestnud aastaid ja isegi üle kümne aasta. Kadunud on harjumus tööd teha ja nad ei ole praegusel tööjõuturul konkurentsi võimelised. Neil olev kvalifikatsioon ei ole praegusel hetkel enam rakendatav, sest tehnika on edasi arenenud ja on tulnud palju elektroonikat, mille alased teadmised neil puuduvad.

Senise elutegevuse tulemusena on intervjueeritavad jäänud ka dokumentidest ilma. Uute dokumentide muretsemiseks on vaja raha riigilõivu maksmiseks. Lisaks rahapuudusele on probleemiks ka oskamatus dokumentide vormistamisel ning kehv keeleoskus. Respondendid on vene rahvusest ja enamus sündinud ja kasvanud Venemaal, Eestisse on tuldud kas tööle või vanematega kaasa (üks vanem on olnud eestlane ja ta on pöördunud tagasi koju). Eestisse on tuldud Nõukogude Liidu õitseaegadel, mil teatavasti oli Tapa tähtis raudtee sõlm ja sõjaväe linnak.

## 6. Järeldused

Käesolev töö annab ülevaate alkoholi mõjust eluteele. Järgnevalt on toodud uuringuküsimustest lähtuvad järeldused.

Alkohol avaldab mõju igal eluperioodil inimese eluteel. Alates lapseeast, mil lapsevanemad tarbivad alkoholi, olles sellega eeskujuks järeltulijatele, kes teevad sellisest käitumisest omad järeldused. Kuna vanemad tarbisid alkoholi, siis järelikult ei ole see väär käitumisviis, olid nad ju lugupeetud isikud ning tublid töölised.

Iseseisva elutee alguses ei ole veel väljakujunenud alkoholi liigtarbimine, kuid tõuke selleks annavad elumuutused ning jõuetus või tahtmatus nendega toime tulla. Seoses probleemide tekkimisega otsitakse väidetavalt lahendust või kergendust alkoholist.

Märkamatult kaotatakse enda ümbert töökaaslased, pere ja sõpruskond, mis asendub küll uute sõpradega, kes paraku on samuti alkoholi liigtarbijad. Põhiliseks surrogaatalkoholi tarvitamise põhjuseks tuuakse odavat hinda ja väga head kättesaadavust. Probleemse joomisega kaasnevad joomaperioodid ja surrogaatide joomine viivad kiire tervisekaoni (alkoholimürgistused, maksatsirroos, alkohoolne kardiomüopaatia, traumad jne) ja varase surmani.

Surrogaatide ja illegaalse alkoholi tarvitamine on eelkõige levinud madala sissetulekuga alkoholilembeste inimeste seas, kes probleemse joomise tagajärjel on kaotanud kodu ja sissetuleku ning kellel halvenenud tervis ning joomaperioodid ei võimalda tööle asuda ning sageli puudub selleks ka tahe. Paljudel juhtudel on allakäik alguse saanud juba Eesti iseseisvumise alguses. Resotsialiseerumisega on raskusi osalt selle pärast, et ei räägita eesti keelt.

Uuringu tulemusel saadud kvalitatiivne teadmine alkoholi sotsiaalsest tähendusest ja funktsioonist võimaldab parendada heitunute rehabilitatsiooni protsessi ja mõtestada alkoholi sõltuvuse kui protsessi kujunemist.

# Kasutatud kirjandus


1. Andersen P, Baumberg B. Alcohol in Europe: A public health perspective. A report for the European Comission. Luxenburg: European Commission (OIL); 2006.
2. Riiklik alkoholipoliitika. (http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/Tervisevaldkond/Tervisepoliitika/Alkoholipoliitika/Riiklik_alkoholipoliitika_veebruar_2009.p).
3. Haiguskoormuse tõttu kaotatud eluaastad Eestis: seos riskifaktoritega ja riskide vähendamise kulutõhusus. Sotsiaalministeerium 2004.
4. Ahermaa E. Alkoholi tarbimine ja alkoholipoliitika. Tallinn: Eesti Konjunktuuriinstituut; 2007. (http://www.ki.ee/publikatsioonid/valmis/Alkoholi_tarbimine_ja_alkoholipoliitika_2006(kokkuvote).pdf).
5. Vähi V. Eesti alkoholitootjate konkurentsivõime (kokkuvõte) Eesti Konjunktuuriinstituut; 2007.
6. Ahermaa E Illegaalse alkoholi tarbimine ja kaubandus Eestis (elanike hinnangute alusel) Eesti Konjunktuuriinstituut; 2008.
7. Hein P, Ahermaa E, Martens K, jt. Alkoholi turg, tarbimine ja kahjud Eestis.: Aastaraamat 2008 Tallinn: Eesti Konjunktuuriinstituut; 2008.
8. Ahermaa E. Alkoholi tarbimine ja alkoholipoliitika (elanike hinnangute alusel) Eesti Konjunktuuriinstituut; 2008.
9. Eesti täiskasvanud rahvastiku tervisekäitumise uuring 2006. Tervise Arengu Instituut; 2007. (http://www2.tai.ee/uuringud/TKU2006.pdf).
10. The European health report 2005. Public health action for healthier children and populations; 2005.
11. Kaasik T, Väli M, Drikkit I. Alkoholi liigtarvitamine –peamine vigastussurmade tekkepõhjus Eestis. Eesti Arst 2006;Lisa 8:9-17.
12. inimene.ee terviseportaal. (http://www.inimene.ee/index.php?disease=a&sisu=disease&did=530).
13. Stickley A, Leinsalu, M, Andreev E, et al. Alcohol poisoning in Russia and the countries in the European part of the former Soviet Union, 1970–2002. Eur J Public Health 2007; 17:444-9
14. Lang K, Väli M, Szucs S, Adany R, McKee M. The compositsion of surrogate and illegal alcohol products in Estonia. Alcohol & Alcoholism 2006;4: 446-450.
15. Leon D A, Saburova L, Tomkins S, et al. Hazardous alcohol drinking and premature mortality in Russia: a population based case-control. Lancet 2007; 369: 2001-09.

16. Hwang S.W. Homelessness and health CMAJ: 2001;164(2). (http://www.cmaj.ca/cgi/reprint/164/2/229.pdf).
17. Kõiv, E 2007 Kodutus Tartu Linnas: põhjused ja võimalikud lahendused. Magistritöö.
18. Kõre J. Kodutus ja sotsiaaltöö - Eesti probleemilahendused Artikkel avaldatud ajakirjas Sotsiaaltöö. (http://213.184.49.171/www/gpweb_est_gr.nsf/pages/goproweb0531?OpenDocument&mode=print).
19. Sotsiaalvaldkonna arengud 2000-2006 Sotsiaalministeeriumi toimetised 2/2008. (http://www.sm.ee/fileadmin/meedia/Dokumendid/Sotsiaalvaldkond/kogumik/Trendid2007-mai_1_.pdf).
20. Sotsiaalministeeriumi koduleht . (http://www.sm.ee/meie/statistika/sotsiaalvaldkond/sotsiaalhoolekanne/kodutute-oomaja-teenus.html).
21. Tapa valla sotsiaalabi keskuse koduleht. (http://mtujeeriko.wordpress.com/).
22. MTÜ Jeeriko Põhikiri.
23. Teenuste nimekiri - saadud vestlusel 2008.a. mais 3.
24. Supiköögi teenuse kirjeldus – saadus paberkandjal vestlusel 2008.a. mais 4.
25. Töötute päevakeskuse teenus – Lisa 2 Tapa Vallavalitsuse 10.04.2007 korraldusele nr. 206 59.
26. Laherand M L. Kvalitatiivne uurimisviis. Tallinn: OÜ Infotrükk; 2008.
27. Mayring P. Qualitative Inhaltsanalys. Forum: Qualitativ Sozialforshhung social research 2002:2. (http://www.qualitative-research.net/index.php/fqs/article/view/1089/2384).
28. Ezzy D Qualitative Analysis: Practice and innovation. 2002. (http://books.google.ee/books?id=zRztQYqm6lcC&dq=Qualitative+Analysis:+Practice+and+innovation&printsec=frontcover&source=bl&ots=93leg4VAsb&sig=KaCH2kXQruGCHky-TZfMq2G39L8&hl=et&ei=LaT9Scgai38BoHFsaEE&sa=X&oi=book_result&ct=result&resnum=2#PPA4,M1).
29. Glazer B. Theoretical sensitivity: advances in the methodology of grounded theory. Sociology Press**:** 1978.
30. Pärna K, Lang K, Raju K, Väli M, McKee M. A rapid assessment of the market for surrogate and illegal alcohol in Tallinn, Estonia. Int J Public Health 2007; 52:402-410.
31. Uljas J. Mehe ettekujutus võrdõiguslikkusest. Tallinn 2002.
32. Eamets R, Philips K Eesti tööturu areng üleminekuperioodil. Tartu: OÜ KTX 2000.
33. Stickley A, Razvodovski Y, McKee M. Alcohol mortality in Russia: a historical perspective. Public Health 2009; 123:20.-

# Summary

The Impact of Alcohol on One's Life Course:

Qualitative Study of the Clients of Tapa Soup Kitchen.

The aim of the present thesis was to describe and interpret the origin and formation of alcohol problem at the example of social outcasts, analysing the impact of alcohol on different stages of one's lifetime and close relationships. Also, the changing of alcohol consumption patterns and its meaning in time were studied, as well as the sensed consequences of alcohol consumption.

In the current thesis alcohol and its consumption are constructed as a social phenomenon, presuming the diversity of the social meanings and functions of alcohol. Thus, qualitative approach has been used to the problem under reasearch, using thematic contents analysis method while gathering the data and carrying out the analysis.

The results showed that the impact of alcohol consumption on different stages of one's life differs in the meaning and also in consumption patterns. The function of alcohol consumption from social alcohol consumption to alcohol abuse has led the surveyed ones to despair which very frequently results in the loss of the place of residence, the job, immediate relations and social connections.

Alcohol abuse has deteriorated the health of the surveyed people.They are aware of their low self-esteem but due to the loss of their social connections and the change of alcohol consumption patterns, it is not possible to return to their customary life. That allows us to conclude that alcohol and its different consumption habits are progressing in time and have a negative impact on the life of the individual.

The qualitative awareness of the social meaning and function of alcohol, gained as a result of the research, would enable to improve the rehabilitation process of the outcasts as well as interpret the formation of alcohol addiction process.

# Tänuavaldus

Olen ikka olnud see, kes ujub vastuvoolu, et leida uusi väljakutseid. Ja täpselt nii tugev, et toime tulla kõigi nende raskustega, mis elutee mulle ette on veeretanud. Alati on minu jaoks kesksel kohal olnud inimene ja tema vajadused. Küllap tuleb see sellest, et olen üle 30 aasta töötanud tervisekaitse süsteemis, töötades pidevalt inimestega ja andnud endast parima meie elanike tervise kaitseks.

Tartu Ülikooli tervishoiu instituuti rahvaterviseosakonda tervisedendajaks õppima tulin osalt uudishimust, osalt soovist muuta elu, ning võtta vastu väljakutseid. Saamaks teadmisi ja oskusi muutmaks keskkonda paremaks tervise heaks.

Olen tänulik nii selle maja õpetavale kui õppivale poolele, et mul on olnud võimalus koos teiega saada uusi teadmisi ja oskusi tervise edendamiseks. Olete olnud mulle toeks elu keerulistel hetkedel, andes nõu ja toetades ning vajadusel ka lohutanud, innustanud ning sisendanud minusse positivismi.

Kõige suurem tänu kuulub minu juhendajale Katrin Langile, kes on julgustanud mind raskustega tegelema ning kinnitanud usku endasse toimetulemaks sellega, mis esmapilgul tundub teostamatu.

Loodan, minu tööst on kasu alkoholiga seonduvate probleemide lahendamisel uudse suuna - indiviidi tasandil, saades teada probleemi tagamaid ja arvamusi vahetult ühelt osapoolelt ning kasutades neid teadmisi probleemidele lahenduste leidmisel.

**CURRICULUM VITAE**

# I. Üldandmed

| | |
|---|---|
| **Ees- ja perekonnanimi:** | KOIDULA SAUN |
| **Sünniaeg ja koht:** | 13.06.1960, Jõhvi linn |
| **Kodakondsus:** | Eesti |
| **Perekonna seis:** | Abielus |
| **Aadress:** | Paemurru 3 , Rakvere 44312 |
| **Telefon:** | 5542802 |
| **E-post :** | koidula.saun@mail.ee |

**Praegune töökoht, amet**: ei oma (üliõpilane)

| | | |
|---|---|---|
| **Haridus:** | 2007 - 2009 | TÜ arstiteaduskond, rahvatervishoiu magistriõpe tervisedenduse erialal |
| | 2005 - 2007 | Tartu Tervishoiu Kõrgkool, tervisekaitse spetsialist |
| | 1975 - 1979 | Tartu Meditsiinikool, sanitaar-velsker |
| | 1974 - 1975 | A. Kesleri nim.Keskkool |
| | 1967 - 1974 | Annikvere 8-kl Kool |

| | | |
|---|---|---|
| **Keelteoskus:** | Eesti | emakeel |
| | Inglise | kõnes hea, kirjas keskmine |
| | Vene | kõnes väga hea, kirjas väga hea |

**Töökogemus:**

| | |
|---|---|
| 01.12.2008 - 24.04.2009 | Sotsiaalministeerium, rahvatervise osakond, peaspetsialist |
| 01.07.2007- 01.12.2008 | Virumaa Tervisekaitsetalitus, Lääne-Virumaa Osakond, keskkonnatervise vaneminspektor |
| 01.04.1996-01.07.2007 | Virumaa Tervisekaitsetalitus, Lääne-Virumaa Osakond, nooreminspektor toiduhügieeni alal |
| 27.06.1991 | Rakvere Rajooni Sanitaar - Epidemioloogia Jaam nimetatud ümber Lääne-Virumaa Tervisekaitsetalituseks |
| 01.09.1986 - 01.04.1996 | Rakvere Rajooni Sanitaar - Epidemioloogia Jaam, epidemioloogi abi |
| 05.03.1979 - 01.09.1986 | Rakvere Rajooni Sanitaar - Epidemioloogia Jaam, san. arsti abi |
| 25.12.1978 - 01.02.1979 | Rakvere Rajooni Sanitaar - Epidemioloogia Jaam, san. arsti abi ametikoht |

# II Teaduslik ja arendustegevus

**Publikatsioonid:** Enesekontroll Lääne – Virumaa jaekaubandusettevõtetes aastatel 2004-2005 ja seos toidu mikrobioloogiliste näitajatega. Eesti Tervisekaitse Seltsi 53. konverentsi ettekannete kogumik. Tallinn; 2007 lk 81-85

Meeste tervis ja ebakindlus tööl. Eesti töötervishoid 2008;3:46-48

## III Erialane täiendkoolitus

| | |
|---|---|
| Juhan Kunderi Selts Rahvakool | Inglise keele kesktaseme teise astme koolitus, 2009 a., 26. märts 2009 |
| Sotsiaalministeerium | Twinning Light Italy- Estonia N. EE05-I B-TWP-ESC-09"Rising awareness on exposure based risk assesment of chemicals", 2008 a., 16 juuni - 20 juuni 2008 |
| | Lisainfo: Osalesin Twinning Light Contract Italy - Estonia N. EE05 - IB - TWP - ESC - 09 "Rising awareness on exposure based risk assesment of chemicals" Activit 4: Training on Safety Data Sheet" koolitusel |
| Tallinna Sotsiaal- ja tervishoiuamet | Vigastuste vältimine, 2008 a., 22. mai 2008 |
| | Lisainfo: Seminar vigastuste vältimise alal |
| Eesti Perearstide Selts | Tallinna II Südamekonverents, 2008 a., 07. november 2008 |
| | Lisainfo: Tallinna II südamekonverents " Meeste tervis" |
| Juhan Kunderi Selts Rahvakool | Inglise keele kesktaseme esimese astme kursus, 2008 a., 16. detsember 2008 |
| Sotsiaalministeerium | Joogivee proovivõtmine, 2005 a., 19-20. mai 2005 |
| | Lisainfo: Sotsiaalministeeriumi poolt väljastatud Joogiveeproove võtva isiku atesteerimistunnistus nr. 148 Tervisekaitseinspektsiooni poolt korraldatud täiendkoolitus " Joogivee proovivõtmine", mille kohta on väljastatud tunnistus nr.121 |
| atak Avaliku teenistuse arendus ja koolituskeskus | Ametniku töö teenindajana, 2005 a., 19-20.aprill 2005 |
| | Lisainfo: Osalenud akat koolituse poolt korraldatud kursusel " Ametniku Töö Teenindajana" (16 tundi) Teemad : Teeninduse põhimõisted ja teenuse osutamise spetsiifika Klientide vajaduse väljaselgitamine. Erinevad klientide tüübid. Teenindus kui nõustamine. Teenindamiseks vajalikud oskused Ametnik teenindaja rollis. Toimetulek kontrollikonfliktiga. Kaebuste käsitlemine Teenuse kvaliteeti määravad tegurid |
| Tervisekaitseinspektsioon | Sunniraha rakendamine, 2004 a., märts 2004 |
| | Lisainfo: ON läbinud kuuajalise täiendkoolituse teemal "Sunniraha Rakendamine", mille kohta on väljastatu märts 2004 tunnistus nr.15 |
| Tervisekaitseinspektsioon | Mõõteseaduse ja selle alusel kehtestatud õigusaktid. Mõõtja erialase pädevuse hindamine ja tõendamine", 2004 a., november 2004 |
| | Lisainfo: Läbinud Tervisekaitseinspektsiooni poolt korraldatud täiendkoolituse "Mõõteseadus ja selle alusel kehtestatud õigusaktid. Mõõtja erialase pädevuse hindamine ja tõendamine", mille kohta on väljastatud 22.november 2004 |

| | |
|---|---|
| | tunnistus nr.28 |
| EGO- Koolitus | Suhtlemise ja konfliktide lahendamise oskused, 2003 a., 06.02.2003 8 tundi |
| | Lisainfo: Osalenud EGO- Koolituse "Suhtlemise ja konflikti lahendamise oskused" koolitusel. Teemad: 1)Suhtlemisprotsessi mõjurid 2)Kehakeele mõju suhtlemisprotsessile 3)Erinevad mõtlemistüübid 4)Kehtestav käitumine 5)Konflikti lahendamise strateegiad |
| Tallinna Tehnikaülikool Toiduainete Instituut | Enesekontrolli juurutamine, auditeerimine ja järelevalve jaekaubandus- ja toitlustusettevõtete", 2003 a., 20.03.2003 |
| | Lisainfo: Läbinud Tallinna Tehnikaülikooli Toiduainete Instituudi täiendkoolituse "Enesekontrolli juurutamine, auditeerimine ja järelevalve jaekaubandus- ja toitlustusettevõtetes", mille kohta on väljastatud tunnistus nr. I-335/2003 |
| Tallinna Tehnikaülikool Toiduainete Instituut | Tervisekaitsesüsteemi toidujärelvalveinspektorite täiendkoolitus, 1998 a., 12 tunnine kursus |
| | Lisainfo: Läbis Tervishoiusüsteemi toidujärelvalveinspektorite täiendkoolituse 12 tunnise kursuse ja sooritas edukalt eksami |
| IT KOOLITUS | OFF-001MS Word , 1998 a., 21.12.1998-22.12.1998 |
| | Lisainfo: Läbitud IT KOOLITUSES kursus OFF- 001 MS Word (1-2 päeva) |
| IT KOOLITUS | OFF-002MS Excel, 1998 a., 28.12.1998 - 29.12.1998 |
| | Lisainfo: Läbitud IT KOOLITUSES kursuse OFF-002 MS Excel (1-2 päeva) |
| IT KOOLITUS | ITK -002 MS Outlook lühikursus, 1998 a., 30.12.1998 |
| | Lisainfo: Läbitud IT KOOLITUSES kursus ITK-002 MS Outlook lühikursus |
| Virumaa Näitused | inglise keele kursused, 1997 a., oktoober 1997-aprill 1998 |
| | Lisainfo: Lõpetas "Cambridge English Cours" II astme |

## IV Huvialad

Käsitöö - kudumine, ristsõnade lahendamine, potipõllumajandus – aiandus.